

ASSICURAZIONI GENERALI 1890. ÉVI MÉRLEGE.

BEVÉTEL. Nyereség- és veszteség-számla az A) mérleghez (1890). KIADÁS.

A tétel neve	Bevételek			A tétel neve	Kiadások		
	frt	kr	frt		frt	kr	frt
1. Díjtartók a múlt évről:				1. Visszontérítési díjak:			
a) tüzbiztosítás	1997213.51			a) tüzbiztosítás	3626843.64		
b) szállítványbiztosítás	124714.94			b) szállítványbiztosítás	761373.01		
c) jégbiztosítás	73612.76	2104541.21		c) jégbiztosítás	212572.86	3800589.51	3800589.51
2. Tartók a múlt évről, melyek 1889. decz. 31-én még fűgőben voltak:				2. Károk:			
a) tüzbiztosítás	350538.80			a) tüzbiztosítás:			
b) szállítványbiztosítás	288503.29			kifizetett károkozások	frt 2.227.445.11		
c) jégbiztosítás	1950.91	641043		tartók még ki nem fizetett károkozások	381.163.28	3108608.39	
3. Díjak a törlesztések levonásával:				b) szállítványbiztosítás:			
a) tüzbiztosítás	7036845.87			kifizetett károkozások	frt 624.917.36		
b) szállítványbiztosítás	1096453.11			tartók még ki nem fizetett károkozások	346.316.68	971234.04	
c) jégbiztosítás	207421.42	8940719.90		c) jégbiztosítás:			
4. Kötvénytelenségek:				kifizetett károkozások	frt 55.781.02		
a) tüzbiztosítás	275134.77			tartók még ki nem fizetett károkozások	1.986.43	57767.45	4137609.88
b) szállítványbiztosítás	8567.07			3. Díjtartók 1890. decz. 31-én még folyó biztosításokra:			
c) jégbiztosítás	2094.96	304396.80		a) tüzbiztosítás	3078075.71		
5. Tőkeshelyesek jövedelme:				b) szállítványbiztosítás	178071.16	2278701.46	2278701.46
a) Értékekre adott előlegek kamatai	1204.59			c) jégbiztosítás	28054.59		
b) Állam- és más értékpapírok kamatai s osztalékai	228134.33			4. Jutalékok:			
c) Kamatok váltószámláiból, folyó számláiból és átló	31660.78			a) tüzbiztosítás	811723.60		
6. Nyereség különféle értékesítések folytán				b) szállítványbiztosítás	77584.84	893258.39	893258.39
				c) jégbiztosítás	3975.96		
				5. Általános kezelési költségek:			
				a) tüzbiztosítás	547295.56		
				b) szállítványbiztosítás	105643.14		
				c) jégbiztosítás	30538.16	683476.66	683476.66
				6. Adók és illetékek:			
				a) tüzbiztosítás	216428.40		
				b) szállítványbiztosítás	7511.57		
				c) jégbiztosítás	3708.21	227648.18	227648.18
				7. Általános kezelési költségek:			
				a) tüzbiztosítás	18278.93		
				b) szállítványbiztosítás	18278.93		
				c) jégbiztosítás	25163.47		
				8. Kétes követelések leírása és a jégbiztosító társaságok részvényei fejében utalás az ár. ingadozások tartóiban	59416.83	230376.49	230376.49
				Nyereség	12080700.91	273818.89	12354519.80
				Összesen	12080700.91	273818.89	12354519.80

Nyereség- és veszteség-számla a B) mérleghez. Életbiztosítási osztály (1890).

1. Múlt évi díjtartók	26634169.01			1. Visszontérítési díjak				192591.29		192591.29
2. Tartók 1889. decz. 31-én fűgőben levő károkozások	700323.35	25933829.66		2. Kétséges követelések, eszékölött fizetések:						
3. Díjtartók a múlt évről, melyek 1889. decz. 31-én még fűgőben voltak:	4379467.29	419135.48		a) halálesetre szóló biztosításokért	1580843.79	28224.22				
b) életre szóló biztosításokért	485996.05			b) életre szóló biztosításokért	403915.30	164694.51				
c) érvénytelenített díjtartók	73981.92	4699125.26		c) járadékokért	140121.51	35734				
4. Kötvénytelenségek:				Levonva a visszontérítések fejében:	2214880.60	447792.07				
a) Jutalékok	69409.97			Levonva a visszatérítések fejében:	70318.08	13500				
b) Értékekre adott előlegek kamatai	1435.15			3. Kötvénytelenségek:	2144562.52	434292.07	2378854.59		2378854.59	
c) Állam- és más értékpapírok kamatai	876381.66			4. Díj- és költségek a Halálesetre szóló biztosításokért	2301713.91	381531.33	364968.08		364968.08	
d) Folyó számlák kamatai	10610.57			5. Orvosi díjazások	43524.43					
e) Az ingatlanok tiszta jövedelme	233674.87			6. Jutalékok	298153.25	13472.91				
f) Életbiztosítási kötvényekre adott előlegek kamatai	149779.41			7. Költségek	478018.02					
Összesen	1347201.63	1104966.29		8. Adók és illetékek	43303.40					
Levonva a tartók rendes jutalékai	1104966.29	242325.34	1104966.29	9. Kamatok a nyereséggel bírók javára	165440.46					
marad	242325.34	1041095	1041095	10. Leírás kétes követelésekre	3883.21					
7. Nyereség-egyenleg különféle értékesítések folytán				Nyereség	337308.10	218830.71	556438.81		556438.81	
				Összesen	337308.10	218830.71	556438.81		556438.81	

Az ASSICURAZIONI GENERALI vagyonállása 1890. deczember 31-én.

A tétel neve	A			A tétel neve	A		
	forint	kr	forint		forint	kr	forint
1. A részvényesek adósságai a tőke be nem fizetett részéről	1837500		1837500	1. Alapítók	2625000		2625000
2. Ingatlan bírtok:				2. Törzstulajdonosok	1312500		1312500
a) városi telkek	4656903.18			3. Tartók az értékpapírok árfolyam-ingadozásának fedezésére	646752.88		646752.88
b) földbirtokok (gazdasági leltárral)	2673039.15			4. Ingatlan tartók	40000		40000
c) 1890. decz. 31-én még el nem adott gazdasági termékek a társaság földbirtokaitól	102596.72			5. Tartók a részvényesek követeléseinek fedezésére	40000		40000
3. A részvényesek a társaság életbiztosítási kötvényeire	2774467.84			6. A díjtartók még érvényben levő biztosításokra:	2278701.46		2278701.46
a) Aktív életbiztosítások és jelzálog által biztosított, a felek halálakor fűgőben lévő tőkék vételára	33345			b) A B mérlegben	28927201.36		28927201.36
4. Kamatos jelzálogbiztosítások				7. Tartók bejelentett, de december 31-én még ki nem fizetett károkozások:			
a) folyó frt 1.343.282.31				A B mérlegben	729466.39		729466.39
b) hátralevő frt 6.363.79				8. Összesen	434292.07		434292.07
5. Kölcsönök letéteményezett állam- és más értékpapírokra	29360.48	9288.96	38648.74	9. Összesen	480408.75		480408.75
6. Állam- és más értékpapírok	4641983.81	19865489.17	34307472.98	10. Jutalékok	401343.09		401343.09
7. Váltók a társaságban	448.03.81		448038.10	11. Egyenleg a visszatérítések számláján	750328.05	49788.34	800116.39
8. Előlegek a jelzálog-össztálynak (alapból, l. ezirke c) pont)	237222.61		237222.61	12. A részvényesek követeléseinek számláján	18398.81	4316.24	22715.05
9. Pénzek folyó számlán különböző bankoknál és hitelintézeteknél	1107471.65	808760.06	1916231.71	13. A részvényesek követeléseinek számláján	601796.54	56028.32	657924.86
10. Készpénz-készlet a triesti és velencei igazgatóságok pénztárában	56141.45	43321.64	101463.07	14. A részvényesek követeléseinek számláján	618973.90	517863.36	1136843.26
11. Készpénz-készlet a törzstulajdonosok pénztárában	98890.10	72075.75	171355.85	15. A részvényesek követeléseinek számláján	494665.19		494665.19
12. Maradvány a visszatérítések számláján	589483.80	26585.53	616069.33	16. A részvényesek követeléseinek számláján	5621.36		5621.36
13. A részvényesek követeléseinek számláján	967874.11	120863.33	1088737.44	17. A részvényesek követeléseinek számláján	4677.50		4677.50
14. A részvényesek követeléseinek számláján				18. Összesen	3000		3000
15. A részvényesek követeléseinek számláján	423285.58			19. Összesen	291163.50	44668.94	335832.44
16. Adósságok jelzálogbiztosításokra hátralevő kamatokkal	618979.90						
17. Letét kétséges és biztosított gyűjtemény	3000						
18. Letét Goldschmidt alapítvány	803517.59						
19. Díjtartók általított életbiztosításokra							
20. Bitorzat s rászorítottak a társaság összes bírtalaiban, eszékölött, papír és nyomtatvány az összes raktárakban							
21. Előlegezett jutalékok és szerzési költségek							
A 1890. deczember 31. a fűgő évekre érvényben maradó díjtartók értéke:	10822664.67	36745945.69	47568610.36	A fűgő években lejárandó tüzbiztosítási díjak:	frt 24.167.306.81		

A cs. kir. szab. Assicurazioni Generali központi igazgatósága Triestben: Dr. Bazzoni Richard, Besso M., Báro Bruck Ottó, Dr. Calabi R., Báro Morpurgo József, Segré V. — A vezérigazgató: Besso József.

Magyarországi vezérigazgató Budapestben az intézet saját házában, Dorottya-utca 10. szám.

21. SZÁM. 1891. BUDAPEST, MÁJUS 24. XXXVIII. ÉVFOLYAM.

Előfizetési feltételek: VASÁRNAPI UJSÁG és egész évre 12 frt. Csupán a VASÁRNAPI UJSÁG egész évre 8 frt. Csupán a POLITIKAI UJDONSÁGOK egész évre 6 frt. Külföldi előfizetésekre a postai megfizetési utalás is csatolható.

PETÉNYI SALAMON JÁNOS.

a magyar tudományos madártan megalapítója.

1799—1855.

Micsoda vad idők viharzottak föl e szegény haza fölött, azt csak akkor látjuk igazán, ha egyik-másik tudósunk alveti magát annak a földadatnak, hogy körültekint s kutatni fog a — romok között. Sűrűbben, mint bárhol más országban, sűrűbben, mint magunk is gondolnók, hevernek azok szerteszéjjel a kultúra minden mezején. Rom és omladék mindenütt, a mely fölött nem támadt új vagy nem támadt a régihez fogható civilizáció. Emitt néhány faragott kő, pusztaság közepén azt hirdeti, hogy itt valamikor Istennek szent háza állhatott s bizonyára nem állt egy-magában: virágozó község, talán épen város csoportosult körötte, mely Isten házákat látogatta. Amott hatalmas körfalak maradványai, melyekben az ekevas megakad, azt mutatják, hogy itt erődített hely volt valaha, kétszer-háromszor akkora, mint az, mely most a helyére épült.

A régész, az archeologus a maradványkövekből képzeletében újra szerkeszti a múlt idők épületeit s látja maga előtt a virágozó életet, a művelődésnek azt a fokát, mely nem volt alantabban álló a távol nyugatinál, mielőtt az idők vihara elsöpörte volna. Hol lehetnénk mi ma, hol állhatna már ez a nemzet, ha nem sujt le fejére annyiszor a balsors vaskeze!

S a mit az építkezés terén észlelünk, ugyanazt tapasztaljuk a művelődésnek minden mezején. Alig van a tudományok világának olyan vidéke, melynek mi nálunk is nem akadnak volna ép oly hívatott művelői, mint voltak azok, kiket a külföld számít büszkeségei sorába. De a míg ezeknek és működésüknek kedveztek a viszonyok s a világ előtt ismertté teheték neveiket: addig a mieink az életnek ezerféle ellenségeivel küzdésre kárhoztatva, többnyire nélkülözésben töltve egész életüket, méltatás és

nagyobb siker nélkül, sokszor műveikkel együtt hanyatlottak sírba, hol az utónemzedék elől eltakarta őket a feledés pora. Ha aztán kél nyomukban egy-egy hozzájuk hasonló „csodálatos rajongó” és sikerül megtalálni abból, a mit építettek, egy-egy véletlenül fönmaradt követ: bámulva látja, hogy hisz ez egy monumentális épületnek a sarokköve, itten a tudomány egy istenségének temploma állha-

kutatók kellene, a kik ne csak a tudományok igazságainak földterítésére vállalkozzanak, hanem fölfedező utakra induljanak azok után, a kik ő előttük jártanak s a kiknek nyomdokát mármár végkép benőtte az idő moha. Hány kitűnő művelőjére akadhatnánk a tudományoknak, a kiknek már a neve is feledésbe ment, holott a nemzet dicsfényének sugárai ők s nagyjaink pantheonjában volna méltó helyök.

Budapecsten e hó 17-én gyűlt egybe a „második nemzetközi madártani kongresszus”. Szép számmal jelentek meg rajta a külföld legkitűnőbb ornithológusai, hogy e tudományok előbbre vitelén és elterjesztésén a mieinkkel együtt tanácskozzanak. Ez utóbbiak elhatározták, hogy e nevezetes alkalomból föl fogják eleveníteni egy nagyérdemű magyar ornithologus emlékét. Chernel István és dr. Madarász Gyula közreműködésével Herman Ottó szerkesztette meg azt a külső kiállítására nézve is kitűnő könyvet, mely Petényi Salamon J., a magyar tudományos madártan megalapítója emlékeztetnek van szentelve, s teljesen alkalmas a derék magyar tudós számára azt az előkelő helyet biztosítani, melyet e tudomány-ág európai nevé kitűnőségei között méltán megérdemel. E szerény magyar természetvizsgáló korának legkitűnőbb tudósainál állott összeköttetésben, emésztő gondokkal teljes egész életét valódi apostol odaadásával áldozta oda, hogy népének a természettudományok s különösen a madártan megkedveléséhez és műveléséhez vezető ösvényt megmutassa. Legszívesebben ifjú korától azon volt, hogy a tudományok elhanyagolt, vagy

PETÉNYI SALAMON JÁNOS.

tott, — hová lett a többi, a mi hozzá tartozott? És a gondos kutatásnak nem egyszer sikerül az egy közhöz találni többet is, a miből a tudományok épület háza, képzletben legalább, rekonstruálható annyira, hogy ha az alkotás egészéről nem is, de az alkotó hivatottságáról magunknak kellő tájékozást szerezhünk. De ehhez a tudás vágyának melegétől hevített

soha nálunk nem művelt ágait fölkarolva, azoknak alapját megvethesse. E végből tanult, kutatót és búvárdoktort, még kenyeradó életpályájának odahagyásával is egész életét át; e végből folytatott bámulatosan kiterjedt levelezést szakmája legkitűnőbb tudósival, az idősebb Brehmnel, Naumannal, Okennel, Schlegellel, Geoffroy Saint Hilaire-rel, Heckellel, Nathusiuszal, a két Nat-

tererrel, Kollarral, Fitzingerrel, Baldamussal, Cochrane-nal s hazájában is mindazokkal, a kiktől e tudományok iránt érdeklődést várhatott. Tapasztalatait, gondosan gyűjtött észleleteit pontos jegyzékbe bevél, rendkívül terjedelmes és részletekbe ható tudományos anyagot gyűjtve össze, melynek egy kis részét föl is dolgozta, de melynek nagy tömege még az ő szerkesztő kezére várt. Ebben már megakadályozta a halál. Pontosan rendezett kéziratát azonban, melyek magukban foglalták az összes gerinces állatokat s némely kövült alakot is, de különösen bőven Magyarország madárvilágát, faji és nemi jellemzésével, szóval a magyar tudományos madártannak a képzelhető legtökéletesebb alapját, a magyar tud. akadémiára hagyta, mely azok kiadását el is határozta. A nagybecsű irodalmi hagyatékának legnagyobb része, a palaeontológia, meg is jelent. De az abszolutizmus zavaros korszaka alatt az iratok többi része menedékről-menedékre vándorolt s végre eltűnt és vele egy folytonos tévedésben eltöltött élet megfeszített fáradozásának gyümölcse tudományos irodalmunkra elveszett!

Csupán egyes töredékek maradtak meg véletlenül, épen elég, hogy megmérhessük belőlük a vesztesség nagyságát, keserűségünk pohara megtegyék a tragikus végzet fölött, mely a tudomány e kitűnő férfjának életét jellemzi. . .

Petőnyi Salamon János 1799 június 30-án született, Nógrádmegye Abel-Lehota községében, a mely Verbőczy István hamvait fogadta magába. Atyja, Gábor, evangélikus lelkész volt s kiváló orientalista és exegeta, ama kitűnő tudósok egyike, kiket oly jelentékeny számmal nevel, bár néha véka alá rejtette a külföldi egyetemeket is látogató protestáns papi rend. E kitűnő apa adta meg az első oktatást fiának, kiből már kicsiny korában feltűnő volt az állatok iránti vonzalom. A ház és udvar minden arra való zugának megvolt a maga állata s az apa, látva gyermekének e hajlandóságát, szívesen jutalmazta meg a pástorokat, kik fiának madarat, vagy más állatot hoztak a mezőről, erdőről. Már ekkor sejtette benne a leendő zoológust.

A kis Petőnyi utóbb a losonezi, majd a besztercebányai elemi iskolát látogatta. A felsőmagyarországi tanintézetekben a tanulók a természetvilágból rendszeren gyűjteni szoktak valamit: ásványt, növényt, csigát, lepkét, rovar. Besztercebányán a madártojás-gyűjtésnek volt a divatja, mely a gyermek Petőnyit is oly erővel ragadta meg, hogy soha többé el nem hagyta. Joggal mondhattuk róla, hogy az ornithologia művelését «ab ovo» kezdte meg. E szenvedélyében osztályosa volt a két Kubinyi is, Ferencz, ki utóbb életirását írta meg, és Ágoston, ki később, mint a nemzeti múzeum igazgatója, előjárója lett. Petőnyi szenvedélye azonban már ekkor céltudatos volt, nem sokat, de sokfelét kívánt birni, a vidék összes madarainak tojásait, magokat a madarakat megismerni s népies elnevezéseiket kinyomozni.

A selmeczbányai lyceumba már jelentékeny tojásgyűjteményt vitt magával s itt iskolatársaitól egyesületet is alakított, mely a gyűjtésben kezére járt. Hogy mily erős volt benne ez a szenvedély, mutatja az is, hogy a gieszhübli kamarai erdőigazgatónak gyermekeit ingyen járt tanítani naponként, csakhogy szabadon gyűjthessen és kutathasson az erdőben. Így szerelte meg a tojásoknak, a madaraknak s végül ezek életmódjának ismeretét minden tanítás és irodalmi segítség nélkül, oly mértékben, hogy mások hibás adatait is helyre bírta igazítani. Itt kísérlette meg először a madárkötést is, persze útmutatás híján siralmas eredménnyel.

Selmeczbanjáról a bölcsészeti tanfolyamra Pozsonyba ment s itt kedvence szakmája mellett ásvány- és növénytanulást is foglalkozott. Különben a teológiát volt szándéka végezni s e végből Bécsbe ment, a hol be is fejezte a tanfolyamot. Bécs gyűjteményei, különösen az akkori es. kir. udvari Naturalien-Cabinet, s a könyvtárak bő alkalmat szolgáltatottak neki természetrajzi ismereteinek kiegészítésére. Ismeretségre lépett a legjelesebb szaktudósokkal, köztük az idős Brehmnel, kinek barátja és utóbb keresztkomája lett s kinek korszakot alkotó műve,

«Lehrbuch der Naturgeschichte aller europäischen Vögel» további tanulmányában vezérfonalra volt.

1824-ben és 1825-ben nagy tanulmány-utát tett Bécsből Páncsováig, tanulmányozva a különböző madárfajokat. Időközben számos helyre hívták meg lelkésznek, tanárnak, de ő nem fogadta el, hogy függetlenül élhessen tudományának. Helyzete ily módon nagyon szűkösre vált s kénytelen volt elfogadni egykori tanultársára, Kubinyi Ágoston meghívását, hogy Vidéfalvára menjen, a hol egy madártani gyűjtemény alapját veté meg, mely rövid időn minden e tájon előforduló fajt magában foglalt. Itt látta meg a gyűjtemény Földváry Miklós, Pestmegyének híres alispánja s egyháznak esperessége gondnoka. Menten elhatározta, hogy e kiváló szakembert kerületéhez láncolja. A nélkül, hogy Petőnyt előzetesen megkérdezte volna, megválasztotta Czinkotára papnak. Petőnyi a jelentékeny egyházközség választását annál szívesebben fogadta el, mert Budapest közelében módjában volt a nemzeti múzeum természetrajzi és könyvtári kincseit használni.

Egyházi teendői nem voltak tudományos működésében akadály. Buzgóan gyűjtött, a mit lehetett s szerzett az ornithológiának lelkes híveket. Ekkor fedezte föl a kék vércse tojásait s vette e madár viselkedését tüzetes megfigyelés alá. E sajátosság, csupán rovarokkal táplálkozó ragadozóról írott terjedelmes tanulmánya főmaradt s egyike a legkitűnőbb műveknek irodalmunkban ebben a nemben.

Czinkotáról számos kirándulást tett kutatás céljából nemcsak a környékre, de az ország legtávolibb vidékére is, s 1832-ben résztvett a német természetvizsgálók bécsi nagygyűlésén. Irodalmi első zsegeit is Czinkotán írta meg, melyek Oken «Isis»-ében jelentek meg 1830-ban.

1833-ban egész váratlanul lemondott a czinkotai jövedelméről papságról, kijelentvén, hogy azért továbbra is az ő szolgálja marad. E lépését sokan vagy nem tudták megérteni, vagy félremagyarázták. Pedig oka a közelebbi ismerősök körében nem volt titok. A jó czinkotai parasztiok egyszerűen megbotránkoztak rajta, hogy madarakat nyúz és tagol, azokat méreggel preparálja, sőt hogy azt egy kutyával is megselekedte, még pedig ugyanazzal a kézzel, melylyel nekik az «úrvacsorát» szolgáltatta. Zuglódni kezdtek, és Petőnyi lemondott.

Budaestre jött, hogy tudományának éljen. Helyzete kritikus volt. Mindamelllett beutazta Hont- és Nógrádmegyét, sőt lement Horvátországba is, Túrmezőre, hol főképp a kúszmadarakat tanulmányozta.

Nem sokára fordulat köszöntött be reá. A múzeum állattani osztályának első konzervátora, Jány Pál meghalt, s hivatalát, József nádor figyelme is feléje fordulván, Petőnyi nyerte el 1834 december 4-én. Így végre megtalálta működése számára a megfelelő hatáskört. Csakhogy bizony az anyagi járuléok nyomorúságosan csekélyek voltak hozzá: 400 pengő fűt fizetés és 80 fűt utazási átalány, ez volt az egész anyagi alap.

Új hivatalában egész lélekkel és céltudatossággal fektet neki élete földadatának, a nemzeti múzeumot kezdetlől fogva annak a központnak tekintvén, melyből egy magyar természetrajzi alapjait kell kiteremteni. A földhöz ragadt szegény «adjunctus custodis» ornithológiai egész gyűjteményét, mely 365 darabból állt, az intézetnek ajándékozta s az emlősökből is egy gazdag sorozatot. Kiterjedt levelezést kezdett, serkentve, oktatva, a természettudományok fontosságát hirdető, formaszertint vándortanítója lesz tudományának, melynek nevében nem intézhető hozzá oly kérdés, melyet megtagadjon, oly kérdés, melyre ne feleljen. A hol hajlamot lát, gondoskodik segédesszökekről. Szóval, igazi apostol szerepét végzi, buzdítja, lelkesíti, utasítást adva s megsegítve ismeretével a külföld olyan tudósait is, kiknek nagyobb volt neve az övéénél.

Beutazza, ismételve is, a Bánságot, a Fertő-tó vidékét, Felső-Magyarországot, a Kárpátokat, hol Rajnerben, Tátrafüred bérlijében, buzgó prozelitát talál, ki 140 madárból s 396 tojásból álló gyűjteményét szintén a múzeumnak ajándékozta. Majd fölkeresi az apai mocsarakat, a Dunaszécségen hajdan klasszikus gém- és karkatna-tanyáját, Adonyt, aztán Ercsit, a hol a fülemile énekét figyeli, s huszonnyolc hangutánzó strófáiban írja le. Erdélyben, a penéri erdőben, a Szerémségben a híres Landbeckert vezeti, a ki azonban e szolgálatát úgy hálálja

meg, hogy oktatója nevét föl sem említi. 1840-ben Heckel Jakab, Hartlaub s az ifjabb Natterer társaságában a Balatont keresi föl, hol a híres «fogas» biológiáját hozza tisztába.

1841-ben keletkezett a Magyar Természettudományi Társulat, s a magyar orvosok és természetvizsgálók vándorgyűlésének intézménye. Mindezek szervezése körül Petőnyinek nagy része van. Választmányi és szerkesztő-bizottsági tag és előadó. 1842-ben Besztercebányán volt a vándorgyűlés, mely várost Petőnyi lendületes előadásban mint a magyar tudományos ornithologia bölcsőjét üdvözölte s itt léptette fel kiállított gyűjteményeikkel az iskolamestereket és alantas kincstári hivatalnokokat. Itt tartott értekezése, mint buzdító irat, mestermű számba megy. Megemlékezik benne a tudomány előhaladásáról s azokról, a kiknek abban része van. S csak végül kezdi saját tevékenységének eredményét számokban is kifejezni. Az ornithologia akkori állása szerint Európára 100 nemet számított körülbelül 531 fajjal, melyből 8 Magyarországon madárvilága számára 87 nemet 298 fajjal határoz meg; még pedig «szárazföldi madarakból» 59 nemet 183 fajjal; «fűtőmadarakból» 2 nemet 3 fajjal; «gázlómadarakból» 23 nemet 55 fajjal, végül «uszómadarakból» 12 nemet 56 fajjal. Azonkívül előadja, hogy ezer népies madár-elnevezést gyűjtött s végezetül felsorolja azokat, a kiket a tudomány számára megnyernie sikerült.

Kubinyi Ágoston ezen a gyűlésen tüzött ki díjat e kérdésre: «Hogyan van az, hogy az ös-erdők vágásait már a vágatás első évében is növények borítják, melyeknek magvait a madarak oda nem hordhatták?» A díjat Petőnyi nyerte el, a növényvándorlás okainak és feltételeinek alapos kifejtésével. Ez értekezését a Temesvárott 1843-ban tartott negyedik vándorgyűlésen olvasta föl, mely alkalommal Magyarország emlőseiről is megemlékezett. Kubinyi itt újra díjat tüzött ki «az állatvilágelemről s az állatkínzás megakadályozása módjairól.» Ezt a díjat is Petőnyi nyerte el s az 1844-ben Kolozsvárott tartott ötödik vándorgyűlésen olvasta föl; magát a díjat felelően egy állatvédő egyesület alapítására, felében pedig a következő pályakérdés díjazására adományozta: «Miféle hatása van a természettudományoknak a nemzet szellemi haladására.»

Ez alkalommal beutazta Erdélyt, hol tanítványa, Stetter, az ornithológia terén ekkor már fáradhatatlanul működött. Petőnyi le is írta e utazása nyomán Erdélyt zoológiai szempontból s e tanulmányát 1845-ben a Pécsen tartott vándorgyűlésen adta elő.

Az 1846-ban Kassán és Eperjesen tartott vándorgyűlésen az előadásoknak egész sorozatával állt elő. E fáradhatatlan tevékenység a magyar tud. akadémia figyelmét is reá vonta, s az 1846 decz. 18-án választotta levelező tagjává.

A Sopronban 1847-ben tartott vándorgyűlésen, melyet fényben és jelentőségben megközelíteni maig sem sikerült, már mint akadémikus vett tevékeny részt. A magyar természetvizsgálók színe-java mellett a külföld is fényesen volt képviselve. Eszterházy Pál herceg volt az elnök. A külföldiek sorában Bonaparte Lucian, Canino hercege, Auersperg Ágost herceg tábornok, Kollar, Heckel, Natterer, Wittelschöfer, a svéd Magnus Huss Stockholmból s nagyszámú más nevezetes tudós. Petőnyi ez alkalommal két előadást tartott: a gyűjtésről és gyűjtőkről, és a tojásgyűjteményekről.

A most következő események, a föllendülés korát követő tetszhalál, hosszú időre elhallgatattá a művészt. A soproni vándorgyűlés iratai csak 16 év után láttak napvilágot, mikor a gyűlés részesei közül sokan ott pihentek már a csendes hant alatt. Köztük Petőnyi is.

A nemzeti múzeum szép oszlopcsarnoka politikai eseményeknek, népgyűléseknek volt színhelye. Petőnyi ekkor is csendes munkájának élt s akadémiái székfoglalóját írta meg «a sólyomról és sólymászatról», melyet 1848 július 3-án adott elő. Nem sokára bezáródtak a tudomány csarnokai. A nemzeti múzeum fala az udvaron táborozó katonák lármáját verte vissza. Hentzi egy bombája a nemzet kincstárának közvetlen közelében robbant szét; a borszeszbe rakott gyűjteményt csak véletlen mentette meg a kőzokok szomjától.

A fegyvereket mind elkobozták az országban. Petőnyi ornithológiai tanítványai fegyver nélkül maradtak, a tudományt nem gazdagíthatták. Ő

maga mégis értekezik egy-egy madárról, utóbb csak palaeontológiai jelenségekről. De ő is érzi életerejének hanyatlását. Meglátogat meg néhány madártelepet, tesz egy utat Németországba; de ezúttal már csak betegeskedve vonzsolja tovább az életet. Barátai tudják, mily kincs rejlik jegyzeteiben, sürgetik, hogy fogjon földelgozásukhoz. Baldamus ajánlatot tesz neki, hogy adja ki németül; de ő úgy találja, hogy neki hazafu kötelessége mindenekelőtt nemzete művelődését szolgálni, művét tehát magyar nyelven tenni közzé. De jegyzetei németül voltak írva, magyar tudományos terminológia vagy rossz, vagy semminő, a szükséges magyar szókincset még ezúttal kellett összehordani. Erre a kettős nagy munkára az életerő már nem futotta. 1855 okt. 5-én, hetekig tartó kínos szenvedés után elhunyt; holt tetemei ott pihennek a Kerepesi-temetőben, hol barátai állítottak hamvait fölé szerény emlékművet.

Hozzá méltó, igazi emléket a könyv őrzi meg, melyből a főnnebb adatokat veszzük. E könyv szeretteteljes méltatása a szerény tudós működésének. A bevezető részen, a magyarországi madártan történeti előzményeinek ismertetésén és Petőnyi életének részletekbe hatoló előadásán kívül itt találjuk mutatványul Petőnyinek a «Kék vércséről» — Cerchneis vespertina Linné, írott tanulmányát, melyet hátrahagyott irataiból néhai dr. Tauscher Gyula és Chernel István állítottak össze s Herman Ottó szerkesztett, fordított magyarra és látott el bezáró szóval. Valóságos kabinet-darab a madártani ornithologia mezejéről, melyet előlvasni a laikusnak is élvezet, a kissé hozzáértőnek igazi gyönyör. Ha elgondoljuk, jegyzi meg nagy igazán Herman Ottó, hogy Petőnyi elvesztett kézírataiban száz meg száz hasonló leírás foglaltatott, csak akkor érezzük igazán a vesztesség nagyságát s a kutató életének teljes tragikumát.

A kék vércséről szóló tanulmányhoz e madárfajnak három példány képen is hozzá van csatolva: a hímé, a nőstényé és az anyányi fiókáé. A képet Petőnyinek eredeti típusai után dr. Madarász Gyula készítette és Vastagh Géza színezte igazi művészettel.

Kiegészíti e munkát Petőnyi működésének tudományos méltatása, kora kitűnő tudósaitól kapott néhány levele, végül madártani iratainak jegyzéke, úgy a megjelenteké, mint azoké, melyek kéziratban megmaradtak.

E mű több nyelven adatott ki a második nemzetközi madártani kongresszus alkalmából. Szerkesztve tartalmilag is úgy van, hogy a külföld is megérthesse s hazánk közviszonyainak rövid ismertetése képezi a háttér Petőnyi alakjához és működésének képehez.

A sokat fáradozott, sokat szenvedett szellem kettős alakban is megnyeri engesztelő áldozatát. Először irodalmi méltatásban, másodsorban, hogy erre ily ritka alkalom választott. S ide illenek a könyvnek következő sorai:

«Sejthette vagy csak álmodhatta volna-e Petőnyi, hogy az ő imádott magyar földjén egy madártani kongresszust, s ahhoz még nemzetközit rendeznek; hogy tanítványainak fiait és ezeknek utódait az ő feltételezett és ápolott magyar Nemzeti Múzeumának csarnokában a föltűnő fognak tanácskoznia: mi történjék hát a nagy ornithológiai confluxus tiszteltetére s a hazai ornithologia tisztessége érdekében? Hogy Magyarország valaha okszerűen fölállított megfigyelési vonalak és hálózatok keletkezzenek; — minderről vajjon mert volna-e csak álmodni is?»

BOLYONGÁS KÖZBEN.

I.

A vidám mezők bokra, lombja
Mind haraggal fogad.
Mert nevetésük el nem nyomja
Bás sohajtásomat.

De távol van egy árva szikla,
Zord, kietlen, rideg,
Örvend nekem. Búját csitítja
Ha lát búsbabb szivét.

II.

Fekete felleg gyúl az égbe,
Galambom félnéken remeg,

Biztatom: lelkünk menedékre,
Ott megpihenünk is lehet.

Ott gyászosabb volt az a felleg
Mely rég, felettem szállt meg;
Szép egem mélessen földeregett!
S most ennek féljem viharát?
SZABÓ SÁNDOR.

JERTEK IDE MELLÉM...

Jertek ide mellém, jertek ide körbe,
Pihenni akarok, össze vagyok törve.
Emberek közt jártam, hideg átjárt, fázom,
Égő lelkeimnek melegezni vágyom.
Jer, kicsiny családom!

Emberek közt jártam — csábított az élet,
Segíteni a jóban, tenni nemeset, szépet.
Bár ne mentem volna, iszonyu harc van ott,
Most vérzik a lelkem, fájó sebet kapott,
Jertek, gyógyítsatok!

Emberek közt jártam, vitt egy balga álom,
Hogy majd a világot keblemmre zárom.
Itt szembe kacsagtak, majd amott megtéptek,
Majd rám hullott hava fagyos, rideg télnek —
... Itt meleg e fészek.

Emberek közt jártam megrakodva kincselem,
Lángoló kebellem, bizva-bizó hittel.
Kirábolva durván jó, hogy visszatértem,
Elvesztett kincsemet visszaszerem épen.
Ha ti lesztok vélem!

G. DIÓSGEHY MÓN.

MADÁR-TÖRTÉNETEK.

Írta: B. BÜTTNER LINA.

IV. Többsincs.

(Vége.)

Mikor Többsincs egészen megnőtt, a kertbe is utánunk jötték papájával. Ha jártunk, fáról-fára szállva követték, ha leültünk, előttünk vagy mellettünk ugráltak a fák s bokrok között. A kert már a «nagy világ» lehetett előttük s ott is mintegy a mi pártfogásunkat keresték. A kis bokorbúgó okos fejcsékéjével kieszelt, hogy a mi közelünkben biztonságban van az ő feltett Többsincskéje, mert ott sem a kőbor macskáik, sem az irigy verebek nem mernék bántani.

Igy töltötték el, mindig egymás mellett, az egész nyarat, mialatt a papája egyre tömögette már nagyra nőtt kis fiát. Szeptember közepén ők még mindig itt voltak. Pedig abban az évben, mint a hogy május-hó előlegezte június virágait, úgy előlegezte a máskor oly enyhe, szép szeptember-hó, október barátságát, hideg komorságát. Ha én vándor volnék, dehogy lennék már itt! mondom. De Többsincs a papájával még mindig a kertben nyaraltak, a hol pedig a rózsák már dideregtek, az orgona- s jázmin-bokrok már helyett kód borítá s az őz legnemesebb virága, a tubarózsa, elvesztette illatát, fehérségét és megsárgulva, haldoklott.

De talán a kis bokorbúgó itt még szép, meleg napokat remélt, azt várja; — vagy a mi valószínűbb, Többsincs most sem hallgat az észokokra, s csupa kényelemből nem akart a hosszú vándorútra indulni. Mert ő most is az az elkényeztetett, akaratos, egyetlen gyermek, a ki morzsa-korában volt, és ha papája összeszedegette a meghűlé lézengő pókokat, vagy legyeket, Többsincs rögtön oda dugta fejét és sipogva nyafogott, hogy azt mind, de mind az ő nyitott szájába tömjék. Még mindig étetni hagyta magát, pedig már nagyobb volt a papájánál, vagy csak nagyobb látásuk, mert a vékony kis bokorbúgó olyan sima volt, mintha csupa atlaszba lenne öltözve, míg Többsincs, — lehet, hogy csak duzzogásból, fölfújta magát, — de olyan borzas volt, mintha a legdivatosabb biborplüssbe járna.

És mert az ilyen elkényeztetett, egyetlen gyermeknek sokkal jobb dolga van, mint másoknak, de sokkal több veszélynek is van kitéve, s reá nézve minden veszély még veszélyesebb, mint másokra, — azért mi azt óhajtuk: bár elmúlt volna a tél, s Többsincs és papája már vissza is tértek volna szerencsésen a hosszú útról!

Igy volt az elmúlt évben, 1889-ben.

1890 tavaszán aztán, midőn először mentem a kertbe, fölvettem örömben, mert ugyanazon a fiatal alfalmán, melyen mult őszön utolszor láttam Többsincset papájával, ugyanazon a magasba szökött, hosszú, vékony, pusztá ágon láttam meg őket ismét. A kis bokorbúgó most is lepketojásokat és rovarkákat keresgél s Többsincs szorosan mellette, folyton rá figyelve. Ha papája valamit talált, rögtön hozzá tolakodott s kivette szájából. Épen, de épen úgy, mint a hogy mult őszön utolszor láttam őket, az akkor is épen ilyen pusztá kertben. Mintha az elmúlt, hosszú tél csak egy rövid álom lett volna, mely estétől reggelig tart, s az új reggelre kelve ott folytatnák, hol tegnap elhagytak, — sokkal rövidebben tartó és vékonyabb volt, mint azé.

De a kora tavasz igen meleg lett, s a bokorbúgó honnan, honnan nem, mihamar párt hozott magának.

Szegény kis Többsincs nem tudta megérteni: miért lenne ő most felesleges a papájának? miért nem akar az többé neki élelmet keresni? miért úzik, kergetik s tépázák őt, ha velők akar lenni?

A papája pedig, a mint így új menyegzőre készült, s új kötelességekre vállalkozott, idején valónak látta, az addig elkényeztetett kis egyetlent rászoktatni, hogy most már maga keresse meg a mindennapit, a miért eddig mindig csak hozzá fordult az «add meg nekünk ma» kéreccsel.

Jaj, de keserves szoktatás volt az! Ha minden kis madarat így szoktatnának önállóságra, s ily módon ismertetnék meg vele az élet komoly oldalát, — nem igen lenne irigylésemelőt a szárnyasok sorsa!

De Többsincs nem akart belenyugodni az ilyen sorsba. Újból és újból fölkereste az új párt, az azal a sürgető kívánsággal, hogy őt étessek, becézzék; azok pedig újból és újból megtépázták s elűzték. És ez így ismétlődött:

« — — — nem egyszer, nem százszor, Csak, a ki mindent tud, az tudná, hogy hányszor. »

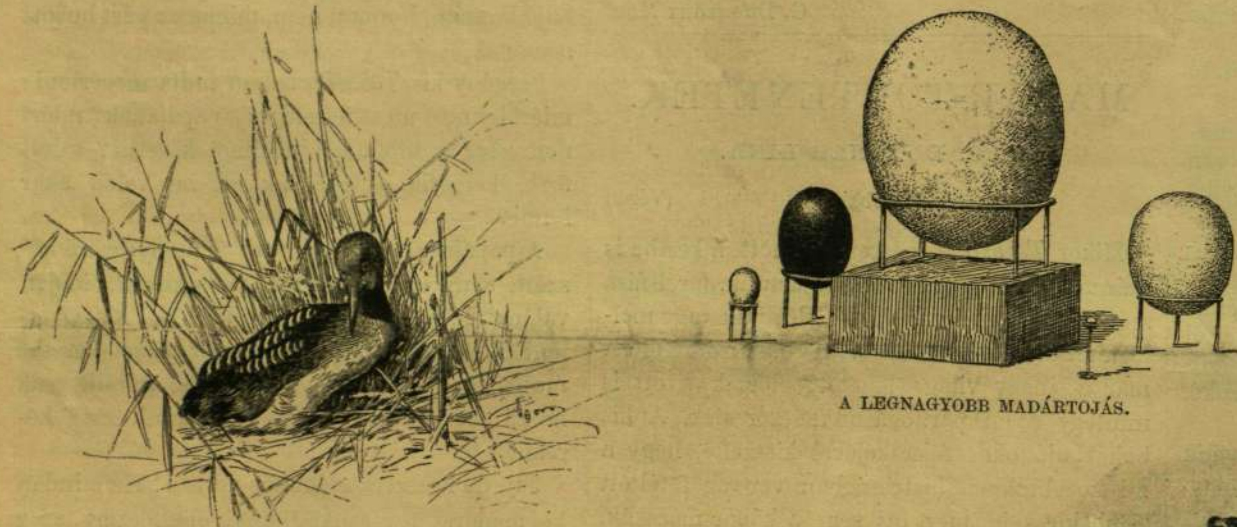
Sőt végre papájánál a szülői szeretet engesztelhetlen gyűlöletre vált, vagy higgyük inkább: olyan üdvös szigorban nyilvánult, hogy utóbb már a távolban sem tűrte meg, s a kertből is kiverte az így egészen árvaságra jutott Többsincset.

A hol az emberek rosszak s lehetetlen őket szeretni, ott a szív vonzalma a földhöz fordul. Szegény kis Többsincsben is fölébredt szomorúságában a szülőföld szeretete s bejött az udvarba. Fölkereste a fenyőfésékát, hol mint kised kuporgott, el-elűdögelt a rózsatőkön, melyeken gyermekkorában cinezogva dalolgotott s himbálódzott az aillanthoz lence leveles-ágain, ha mi künn ebédeltünk.

Mert a tavasz színe fejelett. Az első rózsza mindig a Beauty of Glentwood szokott lenni, mely már azért is érdekes és értékes, mivel minden évben csak egyszer, egyetlen egyszer szokott virágozni. Talán róla írta Puskin: «mily szép regény a rózsza nyílt», — mert kárminnal színezett, aranyárga, elegáns, hosszúkás bimbói nem

RÓCSAGOK ÉS TÖKE-KACSAK.

A LEGNAGYOBB MADÁRTÓJÁS.

SÁSKA-MADÁR.

KAUKÁZUSI HAVASI PACSIRTA.
Vastagh Géza rajza.A KÉK VÉROSE. A him, tojó és anyányi fióká képe.
Részben Petényi tipusai alapján készítette dr. Madarász Gyula és Vastagh Géza.

A MADÁR-KIÁLLÍTÁSBÓL.

nyílnak, feslenek lassanként, mint más rózsák-nál, hanem egyszerre pattannak fel a reggeli napsugár első érintésére.

E poétikus szép rózsanyílást néztük Juliával a kertben, egy kis *Beauty of Glenzenwood* rózsánél, mely egy félreeső padnál, viruló jászminbokrok mellett, egyedül állt. Apró, sötétes levelkék közt elborítva nagy, lángoló laza virágaival, olyan volt, mint a bibliai égő csipkebokor. Minden egyes rózsá rajta:

Hajnalpirtól, napsugártól
Nyeré lángját kelyhének,
Melyben, mint illat ébredt fel
Az édes rózsá-lélek.

Egy hosszabb galynak a végén regett a legszebb, legnagyobb rózsá, egészen ráhajolva a jászminbokorra. Fölemeltem, hogy finom vadrózsáillatát, a «rózsá édes lelket» még közelebről érezsem. De ott, épen a rózsá alatt, majdnem beleértem egy szép kis fészekbe, melyet, bár jó öblökre építettek, most még is szinültig telve volt hamvas-szürke pöhölylyel, a mi körül itt-ott sárgaszélű, csepp hegyes török álltak ki. Egyéb semmi. Vigyázva visszahajtottam a lángoló szép rózsát, hadd rejtse jól el a jászminbokor titkát. Alig keltünk fel a padról, hogy távozzunk, márabokorbujó pár egyszerre két oldalról ott termett a fészek mellett. Most aggodásukban elfeledték a szokott elővigyázatot is, — mert eddig a kertnek egészen más részén bujtak a bokrok közé, s mi azt hittük, ott fészkelnek és azt a helyet kerültük el, hogy ne zavarjuk őket, de erre gyakran jártunk s ültünk épen mellettük a padon.

Ez a virágok alá rejtett tele fészek fosztotta meg Többsincset nem csak eddigi jó sorsától, de még nevétől is. Mert a papájának most már rajta kívül több kis cselédje is volt, még pedig olyanok, kik nélküle elpusztultak volna. Sokan lévén, mindkét szülőnek gondoskodni kellett rólok. És a madarak nem csak maguk táplálják, de maguk is nevelik gyermekeiket.

Többsincs azalt az udvarban csak egymagában tisztogatta a rózsákat, fogdosta a kis pilléket s ebédlő-helyünk közvetlen közelében mendegélt egy tamariska-fán, s ott álomba dologatta magát. De egyszer egy kiránduláson neki is akadt szerencséje s hozott magának egy picinyke párt.

Ekkor elkényeztetett neveléséhez híven, nem kereste s válogatta a helyet, de a tamariskafa ágáról csak kényelmesen átment a mellé álló nagy «la Reine»-rózsafára, s annak virággal borított illatos koronájába készítették el a kis fészket. A nőcske még is óvatosabb volt s távolabb surrant az orgonabokrok közé s észrevétlen jött és ment. De az a kis lusta Többsincs aztán is csak egyenesen a tamariska-ágról vitte az étket, eleinte kis párjának, később pedig aprinca gyermekeinek.

A «la Reine»-rózsafa virágban állt, mikor kis fészkeket, leendő kisdedeik bölcsőjét, ágakjai közé helyezték, — s még mindig el volt borítva nagy, nehéz égőrózsaszín virágaival, mi-

dőn egy napon Juliával elmegyünk a tamariska mellett, s a kis nőcske csipogva veti magát előnkbe és ott vergődött felszárnyával a földön.

— Istenem, mi lelte ezt a szegénykét? Hisz az egyik szárnya el van törve? — szól nővérem s föl akarta emelni.

De a madárka fél szárnyával néhány lépéssel odább vetette magát s ott vergődött. Bevárt minket, sőt mintegy segélyt kért tőlünk, de a mint meg akartuk fogni s már csaknem a kezünkben volt, akkor ismét odább vetette magát. Mikor így vergődve már az udvarból a kertbe vezetett minket, egyszerre csak vigan összecsapta a szárnyait s visszarepült az udvarba. Csak akkor láttuk meg, hogy a csőrében egy jókora

SZAKÁLLAS SASKESELYŰ.

Vastagh Géza rajza.

A madár-kiállítás bosnyák-hercegovinai osztályából.

előttünk. Mert a kis lustából családjának igen szorgalmas kenyérkeresője lett. Csak félteti nem tudja a kicsinyeit, a veszély érzete teljesen ismeretlen előtte, talán azért is aggódik kétszeresen a párja.

De ha Többsincs netán még bánkódnék papájának mostoha bánásmódja felett, — nagy elégtétellel láthatja, hogy a kikért őt elűzték, azokkal most még szigorúbban bánnak el, mert a szó szoros értelmében fülönfogva repítik ki a kertből. Papája megcsipí füleiknél a tollat s a sivitó fiataiságot úgy szállítja be az udvarba.

Innen pedig Többsincs veri őket vissza, s szegénykék aztán a közepén lévő málnabokrokba menekülnek. Most ott bújkál az új nemzedék a málnától piros csőrökkel, míg szülőik egy nagy «Triumph de Bordeaux» rózsafán hamarosan új fészket készítenek a legújabb nemzedék befogadására.

Általában minden madár közt a bokorbujók s ezüstös zenérek, vagy kis szürke csalógányok választják meg a legtöbb széperzékkel, sőt bizony eleganciával, a helyet fészkeikhez. Míg az igazi, úgynevezett «dicső csalógány» a legszerényebb helyeken lapuk alatt vagy csálánybokroktól elfedve, rakja szegényes, kis fészket, — addig az ezüstös zenérek s bokorbujók nálunk a virágos jaszmin-s orgonabokrokban, de leginkább a nagyobb rózsafák koronájában fészkelnek; mindig lehetőleg közel hozzánk, mintegy oltalmat keresve.

Sőt egyszer, kora tavasszal, egy ismerősünk üvegházában, mely telve volt nyíló azáleákkal, láttunk fészkelni egy pár szürke kis csalógányt. Elbájoló, kedves látvány volt, a minden színben pompázó, légies, átlátszó azálea-virágok felett, egy apró levelű akácznak lengő ágán, az ügyesen szőtt, öblös kis fészek, melyben a kicsinyke madár egészen nyugodtan ringatódzott a meleg léghen fölszálló illatos virágpárázatok közt. Szinte természetesen látszott venni, hogy e finom izléssel választott helyen, az ő kis otthona nemcsak oltalomban, de még figyelemekben is részesüljön.

Már sok ilyen kis fészek történetét ismertük, de még egyik sem volt olyan furcsa és kedves, mint a Többsincsé.

KÉPEK A MADÁRKIÁLLÍTÁSBÓL.

Kék vérore. Tipikus magyarországi ragadozó madarunk, mely főleg síkföldi akác és kisebb pusztai erdőreszeket, fasorok körül tartózkodik. Kiválóan társaságot kedvel s vándorlás közben seregélyforma csapatokban is található. Élelmét leginkább tücskök, szöcskék képezik; kisebb szárnyasokat vagy emlősöket nem támad meg soha. E tulajdonságánál fogva bizást leghasznosabb madaraink közé számíthatjuk. Petényi oly tüzetes és mindenre kiterjedő pontos leírását hagyta hátra feljegyzéseiben e madár-fajnak, mely a világirodalomban egyedül áll s ily kimerítően és tüzetesen e madárról senki sem irt még. A sokat küzdött természetbúváról szóló, most kiadott műben a kék véroresről készített dolgozata is be van mutatva, s ebből a kül-

zöld rózsá-hernyót visz. Mi is visszamentünk megnézni, mért vezetett el minket onnan ez az okos, parányi lény? Mert hisz máskor nem félt tőlünk, ha ott álltunk is a fészke mellett? Nagy oka lehetett.

Megnéztük a fészket, de már üres volt, két csepp lakóját Többsincs kívül tette, saját kedvenc helyére, a tamariskára. A tamariska ágai pedig, melyek lomb helyett mintha csak átlátszó, zöld fátollal lennének borítva, igen veszélyes helynek látszott mamájok előtt, s rettegésében a földhöz verte magát, hogy a figyelmünket elvonja s elvezessen innen.

Nem is vettük volna észre most sem, ha Többsincs egész kedélyesen nem tömögeti fiait

föld szaktudósai megismerhetik: mily irányban és módon dolgozott első magyar ornithologusként s mily bálmulatra méltólag behatolt a dolgok velejebe és részleteibe.

A kiállítás *bosnyak-hercegovinai osztályából* két madár rajzát mutatjuk be a szerajevói múzeum őre által szerkesztett katalógusból. Ezek:

Szalkass saskecselyű. E ritkúló legnagyobb és legszebb ragadozó madár főleg Spanyolország havasait lakja, de nálunk is az erdélyi havasokban, főleg pedig Bosznia-Hercegovina havasain még elég gyakran előfordul. Régebben Stírja és Svájc hegyeiben is tartózkodott, de ma már kiveszett onnét. Különböző a valódi sasok és kecselyűk között álló alak, s éllele főleg dögökből áll s így épen nem mondható károsnak, s kivesző voltánál fogva is kíméletre tarthat számot. A bemutatott rajzon látható példány öreg him, Konjicából (Hercegovina) való.

Kankázusi havasi pacirta (Phileremus penicillata). E fajból először 1888. télén lőttek Livónián, s 1891. jan. 21-én Travniknál. Hasonlít a télen hozzánk Magyarországra is ritkán el-látogató havasi pacirtához (Phileremus alpestris), csak hogy nagyobb és színezete inkább elmosódott s nem annyira kirívó.

A legnagyobb madártojás. A kiállítási tér belső részének elején külön állványon látható az *Aepyornis maximus* Geoffr. nevű kihalt struccszerű óriási madagaskari madárnak teljes egészű valódi tojása, mely mintegy 6-szor nagyobb a strucc tojásánál s úrtartalma körülbelül 150 tyúktojásával ér fel. Az Aepyornis tojásai csak 1850 óta ismeretesek s a kiállított példány egyike a legépebbeknek; ezt a Magyar Nemzeti Múzeum nem régebben 1300 forintért vásárolta meg. Bár ez nem tartozik a magyarföldi madártojások közé, mégis czél szerűnek mutatkozott ezt így külön szekrényben szélesebb körben is bemutatni. Mellette egy legkisebb (kolibri) tojás s összehasonlítás kedvéért egy közönséges tyúktojás, s két strucctojás látható.

Sáska-madár. Kis-Ázsiában és a Balkán-félszigeten tartózkodik, s így keleti faj. Sáska-járások alkalmával azonban már többször mutatkozott nálunk mindig nagy csapatokban. Fő táplálékát a sásák képezve, igen hasznos: rengeteg számban pusztítják el kártékony rovarokat. Utóbbi években, s főleg 1875-ben sok ily madár jelent meg hazánkban, sőt Erdélyben költöttek is.

Sarki bukdár. 1890. nov. 2-án Ó-Bébán (Torontalmegyében) élve fogott, s nevezetes, hogy nyári tollazatát, melyben csak tavasszal szokott pompázni, késő ősz elején is megtartotta. Hazája az arcticus öv, honnét főleg novemberben keresi föl hazánk vizeit, s jégment tavait, folyóit.

Végül a csinosan kiállított igazoló-jegyekről kócsagok és tüke-kacsák csoportját mutatjuk be, Vastagh Géza jeles állatfestő rajzaiban.

OROSZ ÉLETKÉPEK.

Szadjuhin Sándor.

Patru S. után oroszából fordította A. B.

II. Sándor császár haldokló atyja különös kívánságára, ennek első testőr-közlőjének, Szadjuhin Sándor Petrovics-ot vette magához hasonló minőségben, habár még trónörökös korában ellen-szenvvel viseltetett iránta. A császár első testőrközlője rendszerint nappal ura közvetlen közelében tartózkodik, éjjel pedig a háló szoba külsőben fekszik. Ha a császár kilovagol, a közlő közvetlenül a főhadsegédek után következik, kocsin pedig a bakon szokott ülni, vagy a kocsis ajtajá-mellett poroszkál. Az efféle közvetlen és folytonos érintkezést az ember csak úgy tűri, ha maga kívánja, de már mások parancsára nem igen lehet hozzá szokni. Így volt az a császárral is, kinek Szadjuhin tatar pófaja sehogys sem kellett és ki borzasztóan restelte, hogy az óriási alak mindenütt árnyékában jár. A nyájás olvasó tán nem fogja rossz néven venni, ha elmondjuk, hogy a minden oroszok uralkodójának összes területein Szadjuhinnál nagyobb ember 1819 óta nem született. Épen 7 láb hat hüvelyket ütött meg, és számára külön lovat kellett neveltetni, mert különben lábai majdnem annak térde magasságához értek volna. Testi erejéről mesés dolgokat beszéltek, és midőn több ízben arról volt szó, hogy talán mégis túlzások fordulhattak elő,

Szadjuhin óriási erejének oly próbáit adta, hogy az udvaroncok egészen elnémultak. Egy alkalommal a walesi herceg jött Szent-Pétervárra. Kíséretében egy skót vadászegyzen volt, kiről azt beszéltek, hogy egy lovat első lábainál fogva a földre tepert, és a herceg négy lovas kocsiját a hátsó kerékbe kapaszkodva megállította.

Midőn Szadjuhinnak a skót embert messziről megmutatták, azt találta mondani, hogy az ilyen embert ő szepakjával (magas prémes süveg) mint a fúrj fiát a köles tarlóban, el szokta nyomni. Az angol trónörökösnek Szadjuhin rögtön fel-tűnt, de miután tulságos nagy emberek nem igen szoktak éreke lenni, csakis közönséges előszobai dísznek tekintette. Negyed napra a császár vendégeivel medvevadászatra indult. A vasuti kocsi-ban a skót vadász és Szadjuhin elő-szór találkoztak. Mintán egymás nyelvé-n nem társaloghattak, Adlerberg gróf főhadsegéd komornyika, ki angolul beszélt, vállalta el a tolmács szerepét. Eleinte közömbös dolgokról folyt a társalgás, mely alatt a skót legény erősen kínál-gatta whiskeyvel (erős skót palinka) töltött uti kulcsát. Utóbb mindannyian neki hevülve, a medvevadászat különféle eseményeiről beszélgettek. Magától értődik, hogy az orosz vadászok e részben több tapasztalással bírván, az angol vadászkalandoktól holmi szarvas-cserkésztekekről és róka-hajszákról nem igen férfias mulatságnak tartották.

A skót vadász erre azt találta megjegyezni, hogy a maga részéről nem lát valami különös dolgot abban, ha az ember 25—40 lépésről a medvét lelövi, stb. Szadjuhin, kit e tolmács útján való társalgás nem igen érdekelt, elhall-gatott.

Másnap a fejedelmi vadásztársasága nowgorodi kormányzóság kielcei erdőségeibe hajtatott, hol hetek óta bizonyos területen háromszoros ember-vonal őrizte a [medvéket, nehogy a császár megérkezése előtt ismét észlelhedessenek. Báró Gruben, a császár fővadászmesterének hivatalos jelentése szerint 55—60 darab erős medvére számíthatnak a fenséges vadászok.

A császár, ki életében még a légynek sem szerez-tett ártani, leginkább a walesi herceg kedvéért határozta el magát a vadászatra. Mindössze husz puskás volt az udvari körökből, ezeken kívül pedig a vadászati személyzet, szintén tizenhatsz puskával.

Ez utóbbiaknak meg volt hagyva, hogy az elibük hajtott medvékre csak akkor löjjenek, ha valaki a magas vendégek közül hibázott vagy a lövést elmulasztotta volna. Ezt leginkább azért parancsolta a császár, hogy esetleg minél több medve jusson területekre.

A császár mögött Szadjuhin állott, ki annak pus-káit tartotta. Mintegy ötven lépésnyire a császártól az angol trónörökös helye volt kijelölve. Háta mögött a skót vadász, ura fegyvereivel.

Hajtók gyanánt az orenburgi gyalogezred két zászlóalja vagyis 2400 ember volt kirendelve, tisztjeivel. A legénység csak botokat tartott kezében, a tisztok kardosak, forgó pisztolyaikkal. Mihelyt báró Gruben a császárnak jelentette, hogy a vadászok állásaiukat elfoglaltak, egy kettős puskalövés jelére a hajtás megkezdődött. Eleinte szarvasok, őzek, hiúzok, rókák, farkasok és a rengeteg őserdő egyéb lakosai törtek előre. Ezekre löni nem volt szabad, habár a walesi herceg egy hófehér tizenkét agancsos szarvasra már ráfogta fegyverét, de észbe jutván a császár parancsa, a ritka állat odább állott.

Az első négy medve gyorsan ügetve mintegy százötven lépésnyire a császár előtt neszt fogván, megállt. Utánuk még három nőstény medve jött apró bocsáival. Habár a hajtókat még nem lehetett hallani, a fekhelyükből felriasztott medvék mégis idejekorán, valószínűleg az első gyanus neszre, kerekét oldották és addig ügettek, míg csak a vadászláncz közelébe nem értek. Szadjuhin, ki a Kaukázus bérceiben már gyermek korában kitanulta a medvék szokásait, azt sugta, a császárnak, hogy e medve-csapatra ne löjjön, míg csak a nőstények bocsáikkal el nem tűnnek.

Sándor császár, ki soha medvére még nem lőtt, megfogadta a jó tanácsot és csendesen meg-maradt állásán. Nemsokára három egymásután eldördülő lövés azt jelezte, hogy a medvék már másutt is látóvalásba jutottak. A durra-násra a nőstények bocsáikkal jobbra elfordulva, épen a walesi herceg felé tartottak, ki hatvan lépésnyire az első medvét lelőtte, másik elha-markodott lövéssel azonban egy óriási vén nő-

tényt rosszul talált, mire ez két lábra állva iszonyú ordítással a hercegre akart rontani.

E pillanatban a skót vadász is lőtt, de felin-dulásában szintén csak megsebezte a medvét. A herceg zöttlétlen fegyverével szaladának indult, még pedig a császár állása felé; a medve utána. Ekkor Szadjuhin övéből handzsárját ki-huzva, elkerülte a herceget és a fenevad utját állotta.

Tapasztalt orosz medvevadászok azt mond-ják, hogy a sebesült medve kés, tör vagy lándzsa láttára megáll, mintha tudná, hogy ez sokkal veszedelmesebb fegyver, mint a puská. Szadju-kin e pillanatnyi megállást felhasználva, egy ha-talmas szökéssel ott tennet a medve előtt, ki-nek torkába handzsárját a markolatát beledöfte. A fenevad néhány pillanattal meg az előtte álló fenyőfát harapta dühében, de végre az iszonyu seb következtében összerogyott.

Szadjuhin kihuzta fegyverét az állat testéből és ismét a császár mögött foglalta el helyét, ki ma-gas vendégeivel a szerencsésen kikerült veszély-ről beszélgetett.

A vadászat többi hajtásaiban semmi különös eset nem fordult elő, csak hogy a hajtók közül hármat a visszaafelé tuduló medvék életveszélyesen összemarcangoltak. A téli palotában mindenki szerencsét kívánt Szadjuhinnak, mert azt hitték, hogy bátorságáért legalább is tisztí rangot, azonkívül pedig egyéb fényesanyagi jutal-mat fog kapni. Amde Tsercevin tábornok, a császári főhadiszállás* parancsnoka, kinek vezénylete alatt a császár kózik és cserkész testőrei állottak, egészen más szempontból fogta fel Szadjuhin viselkedését a nowgorodi medvevadászaton. Szerinte Szadjuhinnak nem lett volna szabad a császárt eltávoznia, különösen mikor nem tud-hatta, vajon azon idő alatt, míg a walesi herceg segítségére sietett, a minduntalan elő-bukkanó medvék nem támadják e meg a császárt? És mi történik, ha a későfés rosszúl sikerül, mire a medve bizonyára a császárra vetette volna magát?

A walesi herceg fejedelmi módon megaján-dékozta Szadjuhinat, a császár 1000 imperiált adott neki, ezenkívül még a nagy vitézségi érmet sa-játkezűleg tűzte fel mellére.

Mindamellét az óriást felmentették eddigi szolgálata alól; mehetett a többi gárda kózikok laktanyájába lustálkodni, mulatni és ajándéka kapott rengeteg pénzzel nagy urat játszani.

Szegény Szadjuhin nem szegülhetett ellen a parancsnak, különösen midőn látta, hogy a császár áthelyezésével nem törődik. Hosszu évek során egykedvűleg teljesítette szolgálatait, mely több-nyire abból állott, hogy szemlék, fegyvergyakor-latok vagy egyéb ünnepek felvonulások alkalmával társaival a császári kíséretben díszítés gya-nánt szerepelhessen.

Végre bekövetkezett a szomorú esztendő, melyben Szent-Pétervárott az első merénylet következett el a császár ellen. Erre Szadjuhin térdén állva kérte Tsercevin tábornokot, hogy őt ismét régi helyére, mint első testőr kózikot állítsa. Kérését visszautasították. A véletlen úgy akarta, hogy a végzetes napon épen Szadjuhin szotnyá-jából rendelték ki három kózikot a császár kocsijához, mely előtt még hat cserkész is várattatott. Mielőtt a kíséret kivonult, az egyik kózikot lova úgy megrugta, hogy legott szörnyen halt. He-lyette Szadjuhinra került a sor.

Midőn Sándor császár hintájába szállva az óriást meglátta, mosolygva azt mondotta: „Úgy látom, hogy ismét nagyobb lettél.”

Ezek voltak a fejedelem utolsó szavai, melyek a téli palotában kiejtek.

Alig egy félóra múlva a kocsis alatt felrobbant bomba Szadjuhinat lovával együtt darabokra szakította, a második bomba pedig, melyet Sel-jabin a szétrombolt hintából kiszállt császár lábai elé dobott, ezt is megölte.

A MADÁRTAN MAI MAGYAR MIVELŐL.

Midőn a nemzetközi ornithologiai kongresz-szus Budapesten való megtartása biztosítva volt, gróf Csáky Albin vallás- és közoktatásügyi miniszter a kir. magyar természettudományi társulatot kérte föl az előmunkálatok megkez-désére. Ez a társulat a maga kebléből egy bi-

* A császár lakását és tartózkodási helyét mindenkor főhadiszállásnak nevezték.

zottságot küldött ki, mely még 1889 december hóban megkezdte működését s elvileg megállá-pította, hogy magyar részről a kongresszus sikeréhez két dologban járuljanak: 1. Magyarországtól teljes madárfaunáját, — mely egészében soha sem volt még egybeállítva, — kiállítsák, 2. hogy az 1890. év tavaszán a madárvonulást mintaszé-rűen megfigyeljék. E két megállapodás részle-teinek megbeszélését véget 1890. január 19-én ugyancsak a vallás- és közoktatásügyi minisz-terium meghívására az összes magyar ornitholo-gusok szakértekezletre gyűltek össze, mely alka-lommal tárgyalásra került a madárvonulás egy-öntött megfigyelésére alkotott «szabályzat» s el-határozták, hogy ez útmutatás szerint lesznek megjelentek a vonulási észleletek. A jelenlevők közül mindjárt tizenhatan ajánlották a megfi-gyelésre és pedig tizenkét ornithologus vállal-kozott saját lakó helye környékén észlelni, né-gyen pedig reáztatták magukat arra a nagy feladatra, hogy teljesen a vonulás figyelésének szentelve idejüket, egy bizonyos kombinált vonal ornithologiailag legérdekesebb pontjaira, a madárvonulás tartamára, állandóan kiszál-lanak.

Igy keletkezett azután egy nagy megfigyelési hálózat következő állomásokkal: Nagy-Szent-Miklós (dr. Kuhn Lajos), Horgosi tó (Lakatos Károly), Sövényháza (Höng István), Sopron (Faszi István), Cs. Somorja (Kunszt Károly), Zuberecz (Kocyan Antal), Szepes-Béla (Dr. Greis-siger Mihály), Szepes-Igló (Geyer Gyula), Ung-vár (Medreczy István), Réa (Buda Ádám), Fo-garas (Czynek Ede), Nagy-Ényed (Csató János); másrészt pedig egy kombinált vonal, mely a Drávafok-Fertő diagonálisát foglalta el, követ-kező állomásokkal: Drávafok (Szikla Gábor ta-nár), Tót-Szentpál a Balaton déli pontján (Her-man Ottó), Dinnyés a Velencei-tónál (Chernel István), és Hegykő a Fertőnél (dr. Madarász Gyula).

Mint hogy a madárvonulás megfigyelése ed-dig majdnem mindenütt bizonyos hiányokat tüntetett föl, arra irányult a törekvés, hogy eze-keket folytonos észlelés, meteorologiai tüné-ményeknek naponként háromszor való jegyzésével kipótolva, a mennyire csak lehetséges, elmellő-zék, s a vonulást oly módon vizsgálják, minő mód szerint vonulási észlelés végrehajtvá még nem volt.

A terv Herman Ottótól származott s Szikla Gábor, dr. Madarász Gyula és Chernel István, valamint a többi 12 megfigyelő kész örömet vállalkozott a kivitelre.

1890. febr. 20-án kezdődött az észlelés, úgy a hálózatban, mint a kombinált vonalon is, s mi-vel az egyes madárfajokról gyűjtött jegyzetek teljes hitelességet csak úgy nyernek, ha azok az illető madárfaj elejtett és preparált példányá-val igazolva vannak, a tudományos bűvárlat pontossága czéljából a megfigyelésre vállalko-zottak arra törekedtek, hogy lehetőleg minden ritkább madárfajból példányokat gyűjtsenek s a megfigyelési naplónak hitelességét ezáltal is emeljék. Vadászati, preparáló készülékekkel felszerelve kezdtek tehát a munkához, s nem hiányzott a vadhoz vizsla sem, mert a mocsar-ak ingatag birodalmában nem egy hely van, honnét az elejtett szármást a vadásznak és ma-darásznak csak ez a hű kísérője hozhatja el.

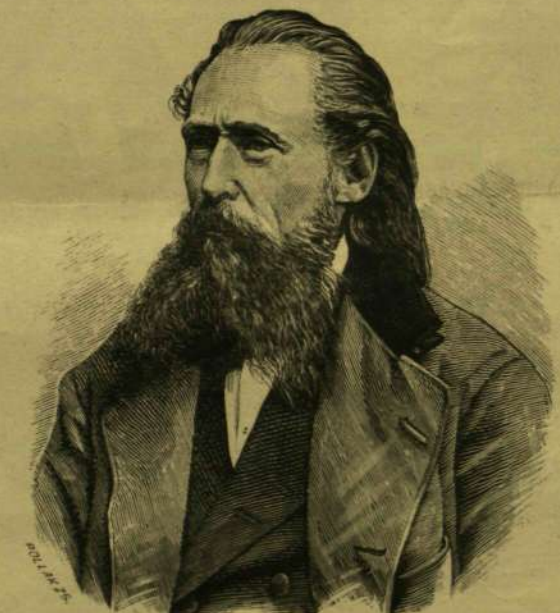
A megfigyelések május 15-ig szakadatlanul tartottak s mintán a megfigyelő naplók beérkez-tek, s a kombinált vonalra kiszállt ornithologok is visszatértek, még pedig gazdag gyűjtemények-kel, megalakult a 132 tagból, gróf Bethlen And-rás földmivelési miniszter elnöksége alatt álló magyar bizottság, négy albizottsággal, s a kiállít-ás előmunkálatai, ugyszintén a naplók feldol-gozási munkálatai megkezdődtek s folytak szü-net nélkül. Az eredményt a kongresszuson tett jelentések és a madár-kiállítás tüntetik föl. A megfigyelések eredményének egy részét ugyanis Herman Ottó, a tudományos bizottság elnöke, dolgozta föl, s arról referált is a kongresszuson; de a feldolgozás az idő rövidsége miatt nem történhetett meg teljesen s a végleges munka csak a kongresszus főjelentésében láthat majd napvilágot.

A kombinált vonalon felállt ornithologusok, tekintettel arra, hogy a magyar nemz. múzeum ornithologiai osztályában a magyarországi ma-dárfajok jobbára csak régebbi példányokkal van-nak képviselve, továbbá buzdíttatva a modern tudomány haladására által, elhatározták, hogy a tervezett kiállítás érdekében, a megfigyelésük

alatt elejtett madarakat úgy készítik ki, hogy azok biologiai csoportokban egyesítve kiállítha-tók legyenek s a kiállítás jelentőségét lehetőleg fokozzák. E megállapodás eredménye a «tő- és mocsár-részlet». Szalay Imre miniszteri taná-csot, mint a kongresszus magyar bizottsága igazgató tanácsának elnökét illeti az érdem, hogy a tervezett biologiai csoportok fölállíthatók voltak.

A magyar nemzeti múzeum előcsarnokában rendezett kiállítás, melyről már mult heti szá-munkban közöltünk egy ismertető cikket, ma-gában foglalja Magyarország faunájának ismert madár-fajait, azok fészkeit és tojásait; a mada-rak tavaszi költözöködésének (1890) táblázatait; Bosznia és Hercegovina madárfaunáját; végre Horvátországot, Szerbia, Montenegró és Dalmácia egyes tipikusabb fajait. A kiállított magyaror-szági madarakról dr. Madarász Gyula szerkesz-tett katalógust. A fészkek- és tojásgyűjteményről dr. Lovassy Sándor, a boszniai madárfaunáról Reiser Ottmár szerajevói muzeumi őr, a horvát, szerbiai, montenegrói és dalmát tipikus mada-rakról pedig dr. Brusina Spiridon külön katalo-gusokat szerkesztettek és adtak ki, mint az ille-tő rész szerkesztői. Hóni madarainkat két mó-dozat szerint rendezve, tünteti föl az érdekes kiállítás: biologiailag és szisztematikailag, mint egy párhuzamot állítva föl a felállítások czél-szerűsége tekintetében.

Magyarország ornithologusai közül ez alka-lommal négynek mutatjuk be arczképét: Her-man Ottót, dr. Madarász Gyulát, Chernel Ist-vánt és Szikla Gábort. A nemzetközi kongresszus munkálatainak előkészítésében, a mada-rak vonulásának megfigyelésében, a szépen sikerült madárkiállítás rendezésében e négynek kiváló része volt.

HERMAN OTTÓ.

HERMAN OTTÓ volt természetesen a madártan ápolására irányult hazai mozgalomnak lelke és vezetője; és pedig nem csak ez alkalommal, ha-nem immár számos évek óta. A természettud-mányok iránt rajongásig menő hajlamát atyjától örökölte, a ki mint tanuló-társa és mindvégig benső barátja Petényi Salamonnak, maga is lel-kedett a természetért, s szép madárgyűjteményt állított össze, a mire a borsodmegyei Bükkben fekvő gyönyörű vidék Alsó-Hámorban bő al-kalma nyílt. Midőn az atya elbetegedett, Ottó már mint gyermek kijárt madárlesre s hordta atyjának a lőtt madarakat, melyeket az öreg úr aztán gondosan művelte s melyekből néhány ritkaság a nemzeti múzeumban ma is látható. Így ébredt föl Herman Ottóban a természet vizsgálata iránti hajlam, mely azóta soha nem hagyta el. A lég lakói vezették reá, melyek iránt azontúl is, természettudományi mániárány fog-lalkozásai közepett is, megkülönböztetett elősze-rettel viseltetett. Midőn Kolozsvárról, mint Brassai Samuelt ammanniensis, a nagy érdemi tudós ösztönzésére irodalmilag is megkezdte a természettudományok művelését, legelső ily nemű dolgozata is egy madárfaj, a sólyom, biologiai leírása volt, mely az «Erdélyi Mú-zeum-egylet Évkönyve»-ben jelent meg, hol több madártani tanulmánya is olvasható, neve-

zetesen az erdélyi mezőség madárvonulásáról szóló. E munkák irányozták rá először a német szakköröknek is a figyelmét.

Herman Ottó tudományos működése nem egyszer volt már lapunkban ismertette. Így a pókorról szóló nagy művének megjelenésekor, így különösen akkor, mikor a «Magyar Halászat-ról» irt terjedelmes könyve megjelent. Olva-sóinkkal szemben tehát fölmentve éreztük magunkat e kiváló tudósunk tudományos pályá-jának ismertetésétől. Ezuttal csupán az ornitho-logiának szentelt tevékenységét, mint most alkalmassáért, kívánjuk érinteni, főlemlítve, hogy Herman Ottó a tudományos téren tjab-ban kiválóan e szakmával foglalkozik s míg egy-félel kegyeletes kézzel újítja meg egy kitűnő magyar tudós elődjének, Petényi Salamonnak emléket, másfelől nagy utazásokat tesz a hazá-ban, de a külföldön is, a madarak vonulásainak megfigyelésére. Ennek volt szánya útja a Dráva vidékére, ennek norvégiai nagy utazása is, a hol a kontinens legszélsőbb éjszakán tanulmá-nyozta a levegő lakóinak vándorlását. Mind ez utazásában bő anyagot gyűjtött össze, s a mostani nemzetközi kongresszusnak előleges jelen-tést is tett megfigyelései eredményeiről. A gyű-jtött anyag rendszeres feldolgozása még hátra van; de nincsen benne kétség, hogy a nagy gondnal készülő munka méltóképen fog sora-kozni 1879-ben megjelent «Magyarország pók-faunája» s 1887-ben kiadott «Magyar halászat könyve» című általános elismeréssel fogadott munkáihoz, s nem csekély mértékben fogja nö-velni a magyar tudományos törekvések sikerét a természettudományoknak úgy előbbre vitele, mint elterjesztése és népszerűsítése terén.

Herman Ottó megélté azt a megnyugtató eredményt, hogy az általa oly szeretettel ápol-t tudományágakban most már nem csekély számú, hivatott és buzgó segítők, munkatársak lát maga körül. A legelsőik sorába tartoznak azok, a kiket képünk abban a ruhában s mondhatnók «fegyverzetben», melyben a madarak vonulását tanulmányozni indultak, vele együtt mutat.

Dr. MADARÁSZ GYULA 1858. május 3-án züle-tett Budapesten, s iskoláit is itt végezte. Előbb az orvosi pályára készült, de atyja is a természettudományokkal foglalkozván, s a festészet-ben is különösen szép növényfestményei által tűnve föl, csakhamar kifejlődött benne is a zoologia iránt való hajlam. Margó tanár még növelte benne e hajlamot s buzdítására a madár-tanra adta magát, letevé a budapesti egyete-men a bölcsészettudományokból a tudori vizs-gát. Midőn Herman Ottó képviselővé választat-tott, az ő helyére a nemz. múzeumhoz nevezte-tett ki őrségéddé az állattani osztályhoz, hol ma is működik. Nagy részben a Madarász érdeme, hogy a külföldi figyelme ornithológiánk felé for-dult. Számos cikket irt magyar, német, angol nyelven, különösen az «Ornis», «Természettajzi füzetek», «Természettudományi Közöny», «The Ibis», «Mittheilungen d. Wien. ornith. Vereines», «Vadászlap» című hazai és külföldi szakfolyó-iratokba. 1884-ben nemzetközi folyóiratot indí-tott meg «Zeitschrift für die gesammte Ornitho-logie» címmel, melyben a legjelesebb ornitho-logok dolgozatai jelentek meg. Mint jeles rajzó-ló, különösen madártérő, egyik elsőrangú tekintély; folyóiratához esatolt gyönyörű madárképeit tesz-nék tanúságot ebből kiváló tehetségéről. A Pe-tényiről szóló most megjelent munkához is ő készítette Vastagh Gézával együtt a két vérese színes képét. Több külföldi ornithologiai vállala-latban megtaláljuk az ő rajzait. A mily ügyes festő, ép oly ügyes preparátor is, s e tekintetben mindenkiel megállja a versenyt. A madár-kiállítás rendezésénél főképen a csoportok össze-állításánál nagy szorgalmat fejtett ki s izlése nagyban hozzájárult a kiállítás sikeréhez. Tagja az amerikai és angol ornithologiai egyletek-nek is.

Chernelházi CHERNEL ISTVÁN ősnemes magyar családból származik. 1865. május 31-én züle-tett Kőszegen, Vas megyében. Gimnáziumi ta-nulmányait szülővárosában, majd Sopronban elvégezve, jogi tanulmányokra ment a pozso-nyí jogakadémiára, majd a budapesti egyetem-re, hol azokat befejezte. Innét Sopronmegyéhez ke-rült mint közigazgatási eskakornak, de hajlamá-val ellenkező pályáját csakhamar elhagyta s tel-jesen a természetvizsgálatnak él, a mire már gyermekkor óta élénk érzéket mutatott, családi hagyományként örökölte e hajlamot. Már nagy-atyja is chernelházi birtokán külön madárházat

rendezett be s egy olasz madarászt tartott, atyja pedig irodalmilag is működött a madártan terén. Ilyen körülmények közt hamar fölébredt benne is a vágy a természetbúvárlatra, mit nagy műveltségű atyja még inkább kifejlesztett benne. Elvitte az iskolai szünnapok alatt Kőszeg kies hegyei közé, tanította a madarak, állatok és növények neveire, s több ezer kötetet tevő könyvtárban az ismeretek elsajátítására szoktatta. Így már gyermekkorában a szülőhelyén tartózkodó legtöbb madár nevét és hangját ismerte s életmódjukat ellette. Természetszeretetét tanárai is ápolták benne, főleg Fasz István tanár, kitől a kitűntést is megtanulta. Már diákkorában jelentékeny rovar-ásvány- és főleg nagy növénygyűjteménye volt. Társai közt «Hazaszeretet» címen hetilapot indított meg s irodalmi kört is szervezett, hol főleg irodalomtörténet és természetudomány képezték a munka anyagát. A zajos mulatságoktól mindenkor távol tartá magát s e helyett egyedül bo-lyongott az erdőkön, mezőkön, vagy pedig könyvei közt lelte örömet. 1881-ben a «Vadászlap»-ban irodalmilag is fellépett, melynek azóta is szorgalmas munkatársa; majd a Vas- és Sopron-megyében megjelenő lapokban, s a «Szemlé»-ben, «Hon»-ban, «Természettudományi Közöny»-ben jelentek meg s szépirodalmi, vadászati és madarászati cikkei s a bécsi ornithologiai egylet közlönyének, Tschusi lovag madár megfigyelési «Évi jelentései»-nek, a «Zeitschrift f. d. gesammte Ornithologie»-nak lón szorgalmas munkatársa. A «Magyar Könyvszemlé»-ben kiadta a magyar ornithologia bibliographiáját, s a «Magyar Nyelvőr»-ben népies elnevezéseket közölt. A soproni irodalmi és művészeti körben is több madártani népies felolvasást tartott. Dolgozatainak száma már eddig is mintegy százra megy. A II-ik nemzetközi ornith. kongresszust előkészítő magyar bizottságát őt választotta főtitkárává, a mely megízstelő megbízás folytán szülővárosából a fővárosba költözködött, hogy az előkészítő munkálatokban részt vegyen. Különösen a velencei tó és Fertő madárfaunáját, Pozsony környékét kutatta, honnét szerzett gyűjteménye 250 darabot tesz, mely most a nemz. múzeum tulajdona lett. A kongresszus munkálatainak befejezése után Norvégiában, Skóciában és Angolország több vidékén készült madártani tanulmányait folytatni.

SZIKLA GÁBOR 1854 május 31-én született Kőrogyon (Csongrád-megye). Iskolai tanulmányait Pécsen, majd Budapesten végezte, hol az egyetemen tanári képesítést nyert, a székes-fehérvári főreáliskola tanára lett, s jelenleg is ott működik. Gyermekéveiben Slavonia gyönyörű vidékein sokat tartózkodott s a zoologia iránt való szeretete korán felébredt. Kezdetben főleg csontváz-gyűjtemény alkotásán fáradozott, úgy, hogy néhai Kriesch János tanár rendelkezésére 105 darab madáresontvázat bocsájtott. Madártani megfigyelései közben a fáradalmaktól és veszélyektől nem rettenve vissza, a mocsarak rejtélyes utain, lelkes odaadással kutatja a szárnyasok életét. Főleg Székes-Fehérvár vidékének és a Balaton ornisának szentelt hosszabb időt, melyek madár-faunáját tekintélyes gyűjteményben gyűjté egybe, mely most a nemzeti múzeum örögbítésére szolgál. Irodalmilag is működött a Tschusi lovag által szerkesztett «Jahresberichte» című vállalatban, melyben évenként eszközölt ornith. megfigyelése

közölte, ugyanígy munkatársa a bécsi ornith. egylet közlönyének s irt a Vadászlapba is, többnyire biológiai cikkeket. Mint kiválóan ügyes preparator, kitűntött madarai való utánzásai a természetnek s az életmód pontos ismeretéről tesznek tanúságot. A madár-kiállítás rendezésénél kiváló munkásságot fejtett ki s ő hozta a Drávafokról az itt látható nagy sas- és más madárfészkeket, nagy nehézségek közt. Legújabb vállalata a Dobrudzába és Al-Duna vidékekre tervezett kirándulása, melyet egymaga fog megtenni a madárellet tanulmányozása és madarak gyűjtése céljából.

EGYVELEG.

* Az orvosnők Oroszországban most már törvény szerint is gyakorolhatják hivatásukat mindenütt, sőt különös előjogaik vannak a női tanintézetekben, menedékhelyeken és kórházakban. Az új orosz tör-

* Modern Pompeji támadt Észak-Amerikában, a Michigan-tó partjain, a hol a szélfűvás teljesen homokkal borította be a kis Singapore várost. Jelenleg már csak egyetlen házban laknak, s itt is csak a második emeleten, mivel a többi részek már elboríták s a lakók minden nap készen várják az időt, midőn innen is el kell költözniök s a városnak semmi nyoma sem marad.

* Tekintélyes földalatti folyót fedeztek fel Franciaországban, a Lot folyó közelében, 103 méter mélységben. A folyó folyását eddig 3 kilométernyi távolságra tudták követni, mely hosszúságban számolt 60—80 méter magas barlangon megy át, melyeket stalaktitok borítanak. Vízében sok érdekes állatot találtak.

* Az angol királyi család női tagjai a jelen évben kiválóan szerepeltek, mint kiállítók. Beatrix hercegnő a Chelsea leány-klub bázisára számára küldött néhány tüköpet Grasse vidékéről, a hol Viktória királynő közelebb tartózkodott, a walesi hercegnő a bécsi amateur-fényképezési kiállításra küldte el egy pár fényképet s ezenkívül még több angolkiállításra küldtek fényképeket és aquarelleket.

* Sajátságos keresetforrása volt egy párisi öreg embernek, ki csak 600 frank nyugdíjból élt. Kora reggel kiment a boulognai erdőbe s a párbajokat igyekezett megátolni. Sokszor sikerült s rendszeren jó jutalmat, vagy legalább jó villásreggelit kapott. Egy párbajhős be is vádolta ezért az öreg katonát, de a törvényszék fölmentette, mivel kenyérkeresete tisztességes üzlet.

* Barnum hagyatéka meghaladja az öt millió dollárt s végrendelete 8 pótrendelettel, oly terjedelmes, hogy 100 lapra terjed s a közjegyző harmadfél óráig olvasta. Igen jelentékeny összegeket hagyott jótékony célokra, különösen Bridgeport különböző intézeteinek és egyleteinek.

* A platina évről-évre drágább lesz s három évvel ezelőtt egy kiló 360 forintba került, ma 720 forintba. Az Uralban, Uj-Granadában, Kaliforniában és Borneóban levő bányák évenként 3000 kilót adnak, míg a szép és tartós ércz tekhnikai felhasználása folyton emelkedik. Kevésbé ezelőtt az ezüst, platina és arany árának aránya 1:8-15 volt, ma már 1:11-15-el jelölhető s rövid idő múlva drágább lesz az aragnál.

* A német vasbányák készletét újabbban Wedding berlini bányatanácsos számította ki s kimutatta, hogy a jelenlegi fogyasztás mellett Luxemburgban, Osnabrückben és Felső-Sziléziában egy század alatt kimerülnek a bányák, de a lotharingiaiak 150—300 évig eltarthatnak, s Ílsedben 220 évig.

* Ötödfél ezer millió liter víz. Ez év január és február hónapjaiban Budapest főváros lakossága nem kevesebb, mint 4,495,444,371 liter szűrt vizet fogyasztott el. Ebből a pesti oldalra 3,520,534,371 a budai oldalra pedig 974,910,000 liter esik. A főváros napi fogyasztása körülbelül 74,924,000 liter víz.

* Római jogot ad elő nagy sikerrel a newyorki egyetemen egy Kempin Emilia nevű asszony, ki Zúrichben nyerte el a jogtudóságot. A newyorki egyetemen ő az első nőtanár s előadását nagyon sokan hallgatják, köztök idősebb férfiak is. A newyorki nők vállalkozó szellemét mutatja az is, hogy egy Mrs. Pollard nevű nő a Wall-Streeten értékpapíralkusz üzletet alapított, főképp oly célból, hogy a nőket a börzejátékra előkészítse.

* A francia nép csekély szaporodása a jelen népszámlálás alkalmával is kitűnt, különösen az északi departementben egy családra átlag csak egy gyermek jut. Sok helyen a falusi lakosságapad a városi rovására. Páris városa az öt utolsó év alatt 162,024 lélekkel szaporodott, s jelenleg 2,422,969 lelket számlál. Legnagyobb a szaporodás az előkelő Champs Elysée negyedben, továbbá a munkás osztály által lakott Batignolles és Montmartre negyedekben.

Chernel István.

Herman Ottó.

Ellinger Ede fényképe után.

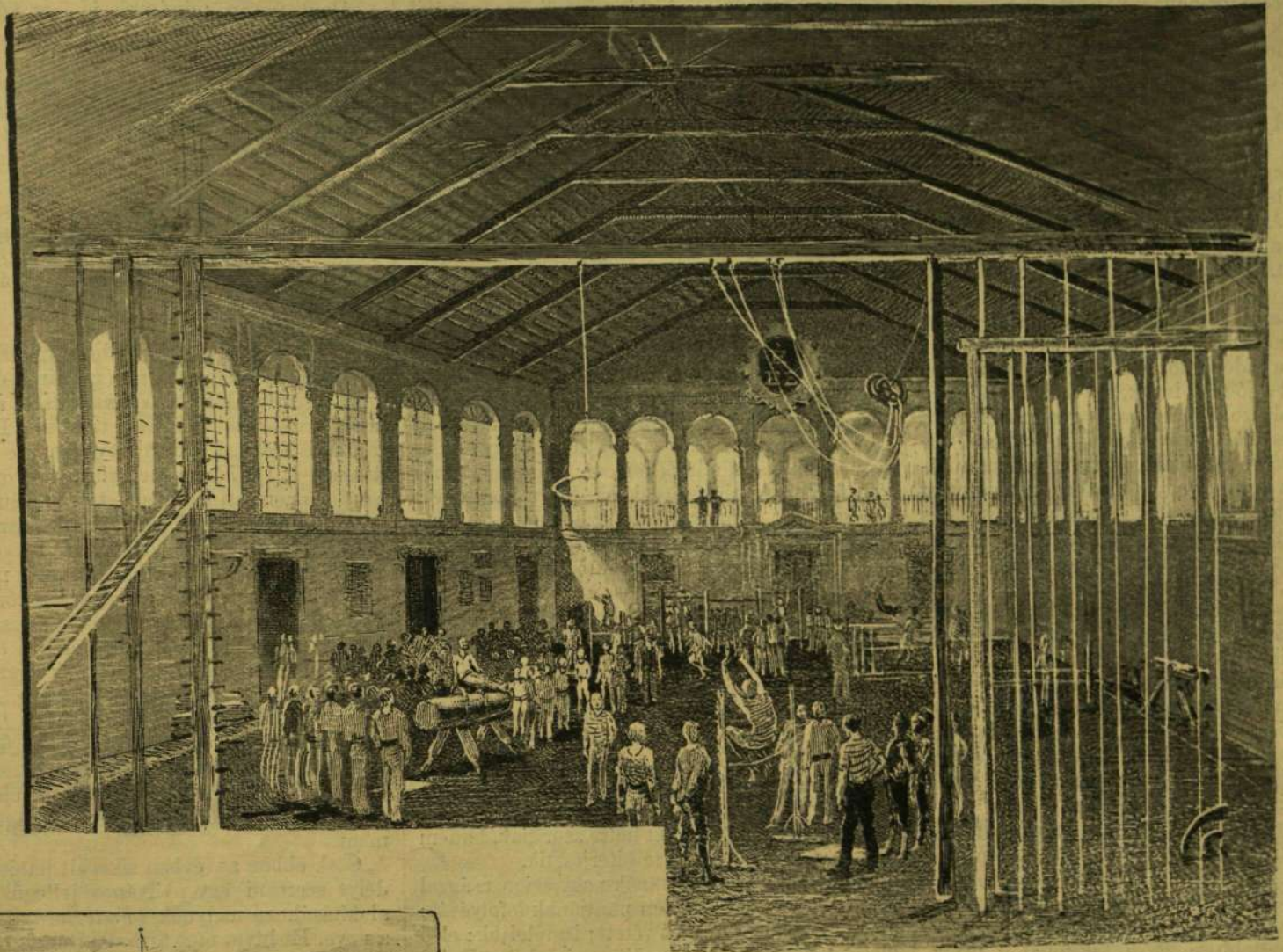
MAGYAR MADARÁSZOK A MADÁRVONULÁS MEGFIGYELÉSÉN.

vény nem kötelezi az orvosnőket, mint férfikollegáikkal tette, hogy bűnügyekben szakértők gyanánt működjenek, azonban ők is kötelesek hivatásukat jelző jelvényt viselni.

* Hugo Viktor művei. Újabbant azt emlegették, hogy Hugo Viktor munkáit már nem igen olvassák mostanában. Erre egy francia lap kimutatást közöl, mely szerint a Hugo Viktor művei, a nagynevű költő halála óta hétfelmillió négyszáznolcvanezer háromszázhatvanolcvanfrankot értek meg, vagyis évenként átlag egymillió négyszáznolcvanháromezer háromszázhatvanfrankot.

* Hosszú lovaglás. Nagy lovas utra adta a fejét egy Varges nevű közhadseregbeli hadnagy, a ki Indiát akarja keresztül lovagolni. A napokban Bombayba érkezett s két nap múlva ösvéren Kalkuttába indult. Az állat összes súlya 107 kilogram, melyből 75 kgr. esik magára a lovasra, 15 kgr. a fegyverekre és töltényekre, a többi a nyeregbe és egyéb szerelvényekre. E jelentékeny súly dacára a hadnagy naponként 46 kilométernyi utat szándékozik megtenni, s így júl. 1-én érkeznie Kalkuttába.

* A vatikáni híres görög biblia kéziratát a pápa lefénypéteztette, s egy-egy példányt minden nyilvános nagy könyvtár számára meg fog küldeni.

A NEMZETI TORNAEGYLET NAGY TORNACSARNOKA.

A NEMZETI TORNAEGYLET ÉPÜLETE A SZENTKIRÁLYI-UTCÁBAN.

AZ ELSŐ PRÓBA.

(A magyar ifjúság pünkösztornaversenye.)

Rég volt, ha ugyan volt valaha, ilyen szép, lelékelő piros pünköszt ünnepe a fővárosnak, a hazának, mint a legközelebbi. Azá tette az ország minden részéből ide sereglett középiskolai tanulók első nagy tornaversenye. Pedig a természet, a maga szeszélyével, majd elrontotta ezt a mi nagy örömlünket; minő véghetetlen kár lett volna. Esztetikai látványnak is, a szó legmélyebb, legigazabb értelmében, rendkívül szép volt ez az ifjúsági verseny (szebb képet aligha látott mostanában az ország): de erkölcsi, mivelődtörténeti jelentősége naggyá és fontosá teszi. Pedig oly egyszerű dolog az egész; még csak nem is mi találtuk fel; már régen megkezdhetette volna valaki, de a tapasztalás azt tanítja, hogy épen a legegyszerűbb igazságokat legnehezebben látják meg az emberek. Csáky Albin grófnak, e kiválóan gyakorlati államférfinak, okos, meggondolt, férfias, folyvást a legközvetlenebb bajokon és szükségeken segíteni akaró miniszternek kellett megcsinálnia ezt is. Köszönet neki, a nemzet nevében!

Csáky Albin grófja.

BOCKELBERG ERNŐ,
a Nemzeti Tornaegylet művezetője.

Igen, mert ebben az első pünköshti torna-versenyben, melyet hiszünk, sok száz és ezer társa fog követni évről-évre, mind nagyobb tökéletességben és fejlettségben, mintegy folyvást emelkedő hőmörjé gyanánt a nemzeti élet szív-verepeztetésére: a megfigyelésre méltó erkölcsi momentumok olyan sokasága, s azoknak olyan jelentősége rejlik, mely méltó a legkomolyabb államférfi figyelmére is. S nálunk kiváló fontosságot ad a ténynek, hogy a mi nagy közönségünk, sőt még annak közönsége a saját is, csak néhány év óta kezd figyelemmel kísérni a nemzet legdrágább kincsének, az ifjúságnak fejlődését. Alig néhány éve, hogy napi lapjainkban a párbajok, mulatságok és botrány-krónikák mellett, legalább egy évben egyszer helyet nyerne az ország legkiválóbb tanulóinak nevei is, kik a nemzet jövődjének intézésére hivaták. Még néhány évvel ezelőtt is, a magyar s különösen a vidéki közvélemény sokkal inkább érdeklődött a jó futó lovak, az esett birkák és a jó hízó malacok: mint saját gyermekei iránt. Ezek feltételek akkor fordult a figyelmé, mikor esztendő végén kisült, hogy a fiúcska a hátulsó padba került, vagy a modern usus szerint bírban vitte haza tudatlanságának hivatalos bizonyítását, s akkor is abban nyilatkozott, hogy szíve szerint leszidta a tanítót, mint a ki oka mindennek, s a kinek ma is ez az egyetlen erkölcsi jutalma és sok helyen fizetés-pótléka is Magyarországon. Ebből az állapotról, hála Istennek, kezdünk kibontakozni lassan-lassan, kivált a nagyobb városokban, melyek nálunk is, mint mindenütt a világon, egyes fousai, központjai a művelődésnek. Ha saját véreinek és fájának (a szó legbensőbb értelmében) a lehető legmagasabb szellemi tökélyre nem érdekelné a szülőt: érdeklő legalább a költség, a mibe a fiú évenként kerül s a kenyér, melyet a jövőben meg kell keresnie. Alacsony foka az érdeklődésnek, de mégis az, s ebből majd ki fog fejlődni a magasabb is. S az, hogy így egy évben egyszer, e haza középiskoláinak legedzettebb, legügyesebb, legfigyelemre méltóbb része, a kik tehát a priori legjobban képvisítik a rájuk váró élet nagy harcára, összegyűl az ország fővárosába, hogy itt megmutassa erejét, ügyességét, bátorságát, s egymással nemes versenyben küzdjön az ország legkiválóbbjainak és legszebbjeinek elismeréséért, tapsaiért: ebben a fejlődésben egy igen hatalmas tényező. Mert bár ezen a legelső kísérleten sok kiváló képviselője ott volt is a magyar közéletnek és társadalomnak, de még — mondjuk ki — sokkal nagyobb rész volt az, a melyik hiányzott. Az arisztokrácia, a politikai világ; az előkelőség, feny, izlés: alig, vagy igen gyéren voltak képviselve. Pedig meg kell érteni, hogy a nemzet minden tagjának és minden osztályának, a legalacsonyabbtól a legmagasabbig, hogy ennek a most élő nemzedéknek e földön legeslegfontosabb és mindent letörpítő dolga, a miben remény, hit, büszkeség és kötelesség egyesülnek, az utának jövő nemzedék sorsa és milyensége, mely az ő legközvetlenebb öröke, legsajátabb gyümölcse, alkotásának folytatja vagy lerombolja. S mikor ennek a nemzedéknek sorsáról, előmeneteléről, ünnepeiről vagy boldogságáról van szó: akkor vonuljon félre minden más emberi érdek, meg a versenylovak is. Mert ló lesz, míg a világ világ, de erőteljes, hatalmas magyar nemzet csak úgy, ha mindnyájan gondolunk. Különben a kik nem voltak ott, maguk vesztettek rendkívül sokat; s mentségük talán az lehet, hogy nem tudták az ismeretlenről, milyen fog lenni. Most már tudják, s meghallhatták azt is, hogy nekünk, a kik ott voltunk, ismerősöknek, jó barátoknak, szülőknek, rokonoknak vagy csak egyszerű érdeklődőknek is: repetett a szívünk örömeiben annyi vidor élet, annyi szépség, s a jövőndő annyi küzdő harcosságnak láttára. Igen, mert ezekben a fiúkban ott volt a jövőndő Magyarország intellektuális harcosságnak egy jelentékeny része; még most elrejtve mélyen minden emberi szem előtt, ki tudja minő tehetőségek, ki tudja minő munkára hivatottak. Isten kerte volt az, a szó valódi értelmében. S ha ez ünnepélynek semmi egyéb jelentősége nem lett volna is, mint hogy összehozta testvéreikül, egymás mellett nemes versenyre buzdítva a székelő havasok fiait a fümeikkel, az erdélyi szász deákokat Szege és Hódmező-Vásárhely barna fiaival; a Szepességnek kemény időhöz szokott, edzett népet Szabadka és Páncsova napsütötte, vállas legényeivel; a félig németposzonyideákat a keményen magyar kecskemétivel: már ezért bu-

sásan megérdemelte, hogy megtartsassék. A nemzeti egység, összetartozandóság érzetét fejezte az ki s táplálta és fejleszté öntudatánál. De maga a verseny is, mintegy a nemzet színe előtt, a jellemnek mennyi kitűnő, férfias csíráját mozdítja meg mindenik fiúban, meg a ki nem tudott is győzelemhez jutni; s a ki nyert valamit, habár egy tapsot vagy elismerő szót is: szívében a nemes becsvágy milyen erőteljes kovácsát viszi magával távol vidékére. És az a felpezdülése a léleknek, vérenek, a mely minden ilyen ünnepélyen évenként egyszer ismétlődni fog az ifjaknál, magára emelve a kedélyt: nem megér-e igen sokat? És ők nem megérdemlik-e, hogy évenként egyszer a nagyok által ünnepeltessenek, mikor ők adják hozzá az anyagot?

A szűk látkörű szakpedagógusnak csak egyetlen kifogása lehet e versenyek ellen, hogy az előkészületek ideje alatt zavarja a tanítás menetét, a mennyiben a fiúk már hetekkel előbb egész lelkükkel a bekövetkező versenyen csüggenek, s biz ekkor kissé elhanyagolják a tanulást. Ez igaz; azonban az okos ember tudja, hogy a világ-gon semmit sem adnak ingyen; mindenért meg kell fizetni. A kérdés csak az, hogy megéri-e a dolog az árt, a melyet érte fizettünk; s a jelen esetben az ár a haszon mellett oly csekély, hogy szóra sem érdemes. A jó tanuló a mit elmulasztott, úgy is kipótálja; a rossz a nélkül se tudná. S azt is tudja a hozzáértő, hogy a gymnáziumi oktatásban mily másodrendű a tudás anyaga az erkölcsi képzés és a jellem fejlesztése mellett; amannak nagy részét úgy is el kell felejtene az ifjúnak, hogy a későbbi fontosabb tanulni valónak hely jusson; a mit jellemében, lelki képességeinek gyakorlatában (a mi nem egy a tudással) nyert: az mindenha sajátja marad. Különben még ez a baj is meg fog szűnni, ha az előkészületeket nem egy-két hétre szorítják, hanem tervszerűen az egész évre kiterjesztik.

Méltánytalanok tartanók nagy szigorúsággal bírni a verseny minden pontjának lefolyását; maga az időjárás nagyot vétett; ismételtük: első kísérletnek nagyon sikerült, szép volt. Egész bizalommal hiszünk, hogy az eszme életben marad, tovább fejlék, évről-évre ismétlődve. Talán a fejlődés nagyobb teljességet is ad a versenynek: a pusztá tornász teréről kiterjeszkedve a testedzés és ügyesség más ágaira, s esetleg egy pár férfias játékra is, a mikor természetesen két napig is tarthat. A csónakversenyre van vízünk; a csejlovásra, akár puskával, akár nyíllal, ott van a városliget. Ez által nemcsak több tanuló vehet részt a versenyben, hanem több nemű ügyesség is fejlődik.

Évek óta keresgél a közvélemény alkalmas időt valamely nemzeti ünnepre, a mikor az ország minden részéből a fővárosba seregelnének az emberek örvendezni, okulni, ünnepelni. Az országgyűlés már el is határozta, hogy a Szent-István napja legyen ez az ünnep, a mely már csak azért sem lesz azzá, beláthatatlan időnkig, mert a protestánsok, az ő szent volta miatt, némi idegenkedéssel viseltetnek iránta. Az okos, a szabad, az alkotásban oly hatalmas görögöknek nemzeti ünnepeik voltak az ő *olympiai játékaik*. Kell-e nekünk alkalmasabb időt és tárgyat keresnünk nemzeti ünnepünkhöz, mint a mi ifjainknak pünköshti versenyei. Ezekben örömmel egyesül minden vallás, minden nemzetiség; s ifjan kezdve, megmarad a közös eszmének szeretete az öreg korra is. Akkor lenne még pompás ez az ünnep: az ország ifjai ide seregelve, küzdve a dicsőségért; az öregek feljőve az ifjak kedvéért. Egyik a másikra hatva, emelől, fokozólag; s töltőnének itt egy pár boldog napot, melynek melegét megérezné szívök még aggromban is.

Mi gátolja, hogy így ne legyen?

BARÁTH FERENCZ.

A MAGYAR TORNÁSZAT MÚLTJA ÉS JELENE.

Az a faj, melyről meg van írva régi krónikákban, hogy hideget, meleget, éhet, szomjat tűrni tud, kemény, harcra termett egy nácio, melynek ezer éves története folytonos viaskodás közt telt le, csak későn jutott a testgyakorlatok s nevezetesen a szorosabb értelemben vett tornász rendszeres műveléséhez. Németországban már két nemzedék növekedett föl a testi edzés folytonos gyakorlatában s a derék John egy század előtti kezdeménye már rég általános nemzeti

divattá lőn, mikor először kezdtek egyes buzgólkodók gondolni arra is, hogy az ifjúság testi nevelése valamelyes összhangzásba hozassék a szellemivel.

Akad ugyan minálunk is egy fehér holló, Comenius Amos János, a nagy pedagógus szemében, a kit Rákóczi Zsigmond hívott az országba 1650 táján s a ki a sárospataki ref. kollegiumot szervezvén, a testgyakorlást is meghonosította, mely itt azóta ápolatott is. De ez csak magának álló kivételnek maradt a legújabb időkig.

Jelentékenyebb kísérlet ez irányban csak századunk harmadik évtizedében történt, a mikor Pesten (1835-ben) a *«nemzeti vívó-intézet»* keletkezett, hol fiatal urak a gimnasztikát is üzték. De öt év múlva ez is főlöszött s vagyon a nemzeti lovardára szállt.

A 40-es évek közepén *Fuchs Keresztély* pesti polgár kezdeményezésére a polgárok és a főurak együtt alakítottak *«gimnasztikai intézet»*-et, melynek alapítói között ott találjuk a Bathányi, Károlyi, Zichy, Kossuth neveket. De ez is csak tengett s 1867-ben megszűnt, vagyon örökösévé a *«nemzeti tornaegylet»*-et tevén.

Azt a mozgalmat, mely a tornászathoz hazánkban végre polgárjogot szerzett, egy fiatal orvos, dr. *Bakody Tivadar* indította meg, sikerrel hirdetve az eszmét a polgárság között, mely végre egy kis társaságot alakított s összegyűjtött kevéske pénzéből helyiséget bérelt a *«nyilvános torna-intézet»* számára, melynek igazgatásával *Clair Ignác* tornamestert bízta meg. A testgyakorlatokat dr. *Szontagh Ábrahám* és *Huber Károly* technikus vezették, míg az intézet odáig fejlődött, hogy képes volt képzett szakférfiut hozatni *Seideman Róbert* személyében, a ki azonban már 1865-ben Németországba visszament.

Csak ebben az évben sikerült hatósági engedélyt szerezni egy nyilvános jellegű egyesület alakításához, melynek *«Pesti tornaegylet»* lett a neve. Ez hívta meg tornatanítóknak *Bockelberg Ernőt*, kinek nevével nemcsak az utóbb *«nemzeti»* vált pesti tornaegylet fölvirágoztatásának, hanem hazánkban a tornászathoz meghonosításának és elterjesztésének eléggé nem méltányolható érdeme is szorosan egybefügg.

A Németországból behívott, de itt nyelven és szellemben tökéletesen megmagyarosodott s a nemzeti ügynek oly nagy szolgálatokat tett férfi, kinek arcképét ez alkalommal bemutatjuk, 1839-ben, szeptember 9-én Hannoverában született, hol atyja királyi építészeti tanácsos vala. Kezdetben katonai pályára lépett s a hadapródiskola elvégzése után hat éven át szolgált, mint tiszt, a vadászoknál. 1864-ben főhadnagyi ranggal kilépett a katonai szolgálatból s hajlamának megfelelően egészen új életpályájának, a tornászathoz és vívásnak szentelte magát, mely téren oly kitűnő gyakorlottságra tett szert, hogy a legkiválóbbak közt emlegettek.

Igy jutott el hirt Budapestre is, hol egy magán tornatársaság, mely Thaisz Elek, akkori városi főkapitány elnöksége alatt alakult, 1865-ben meghívta tanítójának. Csak két hónapig vezette itt a gyakorlatokat, mert még azon év július havában «a pesti nyilvános tornacsarnok», — melyből a *«nemzeti tornaegylet»* keletkezett, kitűnő sikerrel végzett próbaleckék után megválasztotta tornatanítójának, s augusztus 1-én ez állást tényleg elfoglalta.

Bockelberg Ernőnek ezentúli működése szoros kapcsolatban áll a nemzeti tornaügy életkezelésének és föllendülésének történetével, mely körül ő volt egyik legbuzgóbb és leghivatottabb tényező. Kinevezetésétől kezdve három éven át egymaga vezette és tanította a tornászathoz és víváshoz. De működése nem csak erre szorítkozott; rendkívüli tevékenységet fejtett ki az eszme propagálása mellett s a midőn szóba került, hogy az egyesület saját tornacsarnokot építtessen, ő szerezte a legtöbb és áldozatra leginkább kész alapító tagokat. A tornairodalmat is számos dolgozattal gazdagította, melyek közül fölemlítjük «a tornacsarnokok építéséről és berendezéséről», a «tökéletes előtornász kellékeiről» s «a leánytornászokról» irt munkáit. A mellett, titkári minőségben, az időközben keletkezett országos tornaszövetség ügyeit is vezette egy ideig, 1868 óta pedig, a mikor sikerült kivinni, hogy a rendszeres tornatanítás, mint az ifjúsági nevelésnek szükséges, kiegészítő része, kötelező tantárgyként a középiskolákba is behozassék s így képesített tornatanítókra lett szük-

ség, a tornatanítók képzésének tanfolyamát is ő vezette s hazánk első tanítóit ő töltte nyerték kiképzetésüket. Ép e napokban fejezte be a 39-ik tanfolyamot s a most pünkösdkor tartott tornaünnepélyeknek egyik legkimagaslóbb mozzanata bizonyára az volt, midőn a Vigadóban a kormány, a főváros s a tornaegyletek képviselőinek és előjáróinak részvételével rendezett tornászlakomán, Hegedüs Sándor, a nemzeti tornaegylet elnöke, lelkes beszéd kíséretében átnyújtotta Bockelberg Ernőnek az *«eredik tornatanítói oklevelet»*, emlékeztetvén annak, hogy 999 magyar tanárt ő segített kiképezni s hasonló oklevélhez jutni, — legyen tehát az ezredik díszoklevél magáé a mesteré.

Bockelberg nagy elfoglaltsága mellett is élénk összeköttetésben állt, és áll ma is, nemcsak az országban, hanem a külföldnek is számos kitűnő szakférfiával. Az országban keletkezett tornacsarnokok többnyire mind az ő útmutatása szerint épültek és nyertek berendezést. Fáradságtalan tevékenysége azonban még más irányban is érvényesült.

Midőn ugyanis a vezetése alatt álló tornaegylet a pesti önkéntes tűzoltó-egylettel egyesült és a *«nemzeti torna- s tűzoltó egylet»* nevet vette föl, 1869. év kezdetén *Matolay Elekkel*, a tornaegylet néhai lelkes, buzgó elnökével együtt ő küldetett a külföld nagyobb városaiba, hogy a

ben a hegyi oszloppal az első kísérletek történetek, ő vezette a gyakorlatokat.

Egyesek, egyesületek és a magas miniszterium felismervén Bockelberg Ernőben a kiváló munkatér és ügybuzgalmat, több megistétel kiküldetésben részesítették. Így 1876 május és júniusban Trefort közoktatási miniszter megbízásából, a tornaügy megvizsgálása céljából Felső-Magyarországban tett körutat. 1880 augusztusban Brüsszelbe küldte a miniszterium, hogy Belgium tornaügyét tanulmányozza és a nagy nemzetközi torna-ünnepélyen részt vegyen. Ez alkalommal az a kitüntetés érte, hogy az udvarhoz is meghívották, a hol ő felsége a királyné magyarul váltott vele néhány szót; egyebek között azon megjegyzést tevén: «En ugyan Belgium királynéja, de magyar honleány vagyok.» 1883-ban a vörös-kereszt egylet Berlinbe küldte ki, hogy az ottani higiéniai kiállítását tanulmányozza. 1868-ban tagja volt a munkás-egylet szervező bizottságnak, az egylet tagjait a tornaszatban tanította és közhasznú előadásokat tartott. Az 1885. évi orsz. kiállítások tagja volt a jury-nek és mint ilyen keresztülvitte, hogy egy minta-tornacsarnok is emeltesse.

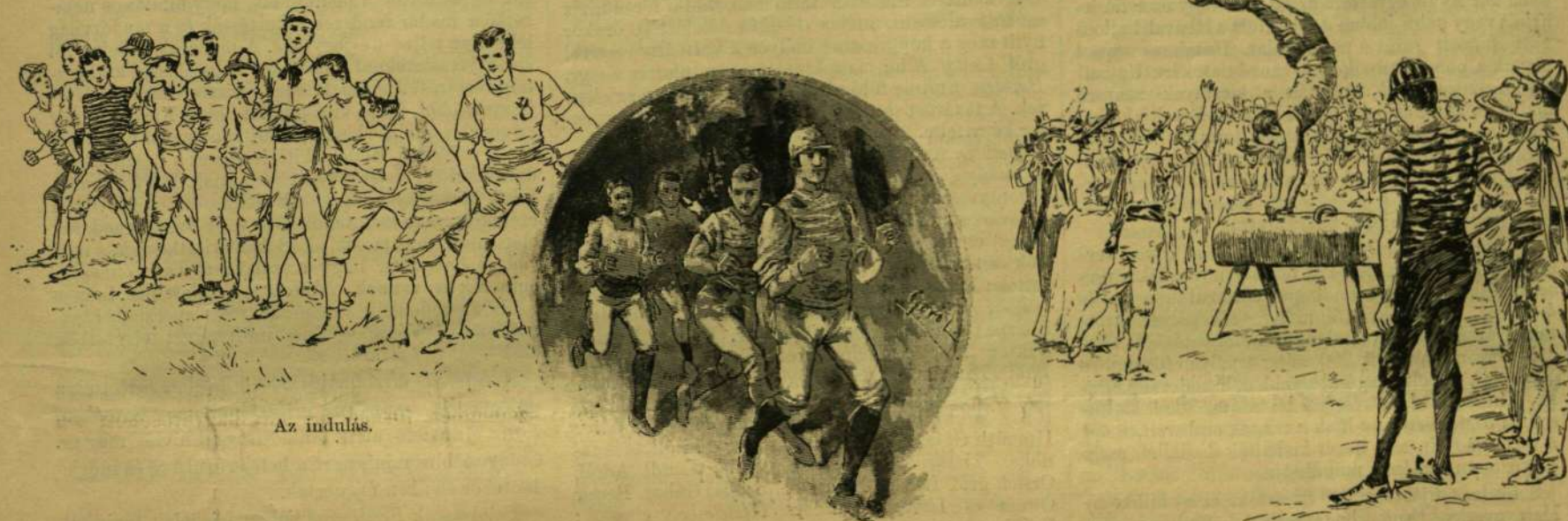
Bockelberg Ernő több év óta tagja a közoktatási tanácsnak is. A debreczeni torna-egylet tiszteletbeli tagjává választotta meg. Különös kitüntetés érte Bockelbergert az által, hogy József

A *«Nemzeti tornaegylet»*, mint az előadottakból is kiderül, Magyarországnak legrégebbi ilyen egyesülete, 1863-ban keletkezett s első megszilárdulása első elnöke, a boldogult *Matolay Elek* buzgalmának köszönhető. Védiken Nagykanizsán (1865-ben), Sopronban (1866-ban) és Debreczenben (1867-ben) keletkeztek először hasonló egyletek, melyek ma is virágoznak. A *«budapesti magyar atletikai klub»*-ot Eszterházy Miksa gróf alapította 1875-ben. A többi tornaegységek, melyeknek száma már 70-re rúg, mind újabb keletkezésűek s ezekből 43 tagja az országos tornaszövetségnek.

AZ IFJUSÁG ORSZÁGOS TORNAÜNNEPE.

Festőbb látványt ritkán élvezett a főváros, mint a melyet a pünkösdi hétfőjén országos versenyre összegyűlt fiatal Magyarország nyújtott. Vasárnapra volt tervezve az ünnep, de a könyörületlenül zuhogó eső már-már kétsége tette, vajjon egyáltalában meg lesz-e tartható; hétfőn reggel azonban kisütött a nap, verőfényes, derült idő kedvezett a versenyjátékoknak.

Régel 8 órakor vonultak az egyes iskolák csapatai dobörgés és trombitaszó mellett a Károly kaszáryába. Közel 3000 fiatal tornász gyülekezett itt

Az indulás.

SÍKFUTÁS.

A célpont felé.

Gyakorlat a bakon.

A TORNAVERSENYRŐL.

tűzoltás ügyét tanulmányozza. E tanulmányútjából hazatérve, két éven át vezette az önkéntes tűzoltók gyakorlatait, s midőn a városi tűzoltóság életbe lépett, fél évig ezeknek is ő volt vezetője.

E mellett a Ludovika-akadémiában 1872—1875-ig a gyakorlati és elméleti tornázást, különösen a katonai védortornázást tanította, s veszté-lyek idejében ott találjuk a legtevékenyebb és legbátrabb mentők között. 1876-ban, az akkori vívár idejében, *Matolay Elekkel* és *Thaisz Elekkel* ő szervezte az *önkéntes mentő társulatot*, mely tevékenységét, mely a tényleges veszély idején is érvényesült, az arany érdemkereszttel jutalmaztatott.

Közhasznú szolgálatai azonban a fővárosban kívül az ország más, veszélyben forgó részeire is kiterjedtek. Így 1879. márciusban a szegedi árvíz alkalmával, a várostól rendelkezésére bocsátott őt vas hajón 60 egyetemi hallgatóval feláldozó szolgálatokat tett, miket folytán a várostól dicsőítő levelet kapott. Általában a mentési nagyobb munkák körül érdemesültek sorában rendszeren ott találjuk az ő nevét.

Lankadatlanul működött mint a vörös kereszt-egylet oszlopparancsnoka is. Több éven át gyakoroltatta az önkéntes sebesültvívókat s a jeles begyakorlásért *Károly Lajos* és *József főhercegektől* nyert dícséretet. A bolgár-szerb háború idején, 1885. decz. elején Szerbiában is megfordult, hol a sebesülteket szállító oszlopot vezette. Kitűnő szolgálataért a szerb érdemkereszttel jutalmaztatott. S midőn nálunk 1887-

főherceg által 1876-ban Alesuthra hivatott, a hol a főhercegnőket a tornaszatban, a főhercegeket azonkívül még a vívás- és úszásban is éveken tanította. Ugyanakkor Alesuthon a főherceg kívánságára az akkor ott létesített tűzoltó-egylet tagjait is ő gyakorolta be.

Bockelberg működésének középpontja a nemzeti tornaegylet csarnoka, melynek fölépítésében oly nagy része volt. A Szentkirályi-utczában álló díszes épület, melyből, mint az anyakasból a méhrajok, legtöbb tornaegyleteink s a tornatanítók tekintélyes raja kiszármaztak, csak 1870-ben nyílt meg. 118 ezer forintba került, melyhez az állam 20, a főváros 10 ezer forinttal járult. Maga a tornacsarnok 550 négyszög méter területű, a vívó terem pedig száz 40 négyszög méterre terjed, s meg vannak minden szükséges melléképítményei és kitűnő fölszerelése. Ma tanítók és felnőttek 1725-en tornáznak itten, hetenkint 75 leckén, hat férfi és egy nő tornatanító alatt. Ezenkívül heti két órában a tornatanítók-jelöltek és felnőtt egyesületi tagok vívnak. A tornatanítási tanfolyamban a tananyag a testgyakorlatokon kívül a torna-történetét, rendszerét, módszerét s a torna-tanításra készülés gyakorlati oldalát öleli föl, úgy szintén a szakmába vágó bonczatani s egy év óta a vívást s az önkényes sebesültvívók tudni-valóit. A tornászás elterjedéséről tájékoztat, ha fölemlítjük, hogy Magyarország 177 iskolájában ez idő szerint 40,233 növendék tornázik; 110 iskolának van téli és nyári, 46-nak csak nyári, 20-nak pedig csak téli tornahelyisége.

össze, kik 95 iskolát, 17 budapestit és 78 vidékit, képviseltek. Itt rendezték a menetet, mely példás gyorsasággal és pontossággal kezdte kevéssel 9 előtt a kivonulást a városligetbe. Mikor befordultak az Andrássy-utca, kisütött a nap és beragyogta a ritka látványosságot.

Bűszkén, katonásan lépdelték fiatal tornászaink három katonai zenekar hangjai mellett. Elül a budapesti intézetek, kik közül különösen a kegyesrendi gymnázium tanulói festettek jól, fehér, ujjatlan trikó-ingeikben, fehér térdig érő nadrágjukban, ég-kék sapkájukkal és övükkel meg fekete harisnyájukkal, Tomcsányi Béla tornatanár vezetésével; s a budai internatus tanulói rendez egyenruhájukban jelentek meg Szafka M. tanárunkkal, míg a II. ker. főgymnázium növendékei fehér trikó-inget öltöttek, vörös csikkal és monogrammal, melyhez sötétkék angol sapka és ugyanoly színű nadrág járult; a budapesti reform főgymnázium ifjú tornászai sötét kék, vörösen csokozott trikó-ingben és kék szalagú vászon sapkában és vászon nadrágban jelentek meg, Porzolt Jenő tornatanár vezetésével, az V. ker. főgymnázium ifjai szürkék öltözve, kék övvel s így tovább különféle színekben.

A vidék általában erősebb, izmosabb ifjakat küldött; feltűnést keltettek a honvédegyenruhájú, zöldöves iglóiak, a szivárványszínű szegediek, a temesváriak fehér inggel, piros övvel és fehér-piros sapkájukkal, megjelentek a vörös ingű, zöldöves és fehér sapkájú fiamei olasz fiúkat. Minden csapat

számmal és feliratos táblával volt ellátva, melyen az intézet és illető város volt megjelölve, némelyek zászló alatt vonultak ki, daczára a hívós időnek, mindannyian örömtől sugárzó arccal, kifeszített mellet lépegetve a sűrű embertömeg között, mely az egész Andrássy-utat előzömlötte. A menet éle már a versenyterre ért, mikor az utolsó csapatok még az Andrássy-utra befordultak.

Künn az ünneplő helyén (a korcsolyázó-egylet mesterséges jégpályáján), ezalatt ezerekre menő közönség szállotta meg a tribüneket, még a liget fáit is derekasan elfoglalta az ingyenes néző publikum

A zászlókkal feldíszített korcsolyacsarnokban a jury tagok és közéletünk számos kitűnősége foglalt helyet. Ott voltak gr. Csáky Albin miniszter családjával, Berzevics Albert államtitkár, Gromon Dezső honvédelmi államtitkár, kinek öröme telhetett a száz és száz egy és két éves önkéntes-jelölt látszatában. Tizenegyedfél órákor érkezett a menet a pályatérre, s alig képzelték a festőibb látványt, mint a 95 iskola csapatainak 4-es rendekben való felőrái elvonulása, melyek a legkülönbözőbb jelzések és ültözetek elosztása által oly gyönyörűen tarkították a pályatér sájkját, mintha az ember valami óriás kaleidoszkópba nézett volna. Nem a sugárúti közönség néma bámulása, hanem lelkes éljenzés üdvözölték a derék ifjakat, midőn egy-egy reverendás pár, vagy szürke magyar ruhába öltözött tornatánár esernyővel kommandórozott «balra nézz» el dőlve, feszesen vonultak el a tribünök mellett.

Azután megkezdődtek a középkorok négy alsó osztályának szabadvagyakorlatai, melyeket külön állványról Szedlacek Lajos vezényelt. Érdekes látvány volt, mikor az adott vezényszóra száz és száz mezelen kar nyúlt egyszerre az ég felé, vagy ezer fű lehajolt vagy balra-jobbra dobantott a lábával, hajlongott, forgott mint a parancsolt. Hatalmas tapsot kaptak a pompásan sikerült mozdulatokért. Ugyanoly szabadtossággal végezték a kicsinyek zeneszó mellett a katonai rendgyakorlatokat, felváltják őket a felsőbb (V.—VIII.) osztályok tanulói, kik dopergés közt vonulnak fel és szintén kitűnően sikerült szabadvagyakorlatok után választott csapatokban mutatják be a kat-nai rendgyakorlatokat. Egyes csapatok zajos tetszést arattak.

A legnagyobb érdeklődést keltették az egyes versenyek. Először az első két osztály növendékei versenyeztek 100 méteres sík pályán, azután a 3. és 4-ik oszt. növendékei 150 méteres sík pályát futottak, utánuk a felső osztályok tanulói valóságos akadályos versenyt futottak 200 méteres pályán (60 cm.-es gátakkal), ez volt a legérdekesebb és legzajosabb részlet. Mindenik iskola részéről biztató szókkal, kiáltásokkal ösztönözték az ifjak a maguk embereit, majd a város vagy intézet nevét kiabálták diadallal, mely a győztest magának mondhatta.

A főváros díját (egy 300 ft értékű ezüst billikom) Matavovszky Ernő (budapesti ref. főgimnázium) nyerte, a 2. díjat (ezüst koszorú) Szalacsy Rezső (budai tanító-képző intézet). Azonkívül számosan nyertek díjakat a sikertűzésben és magas ugrásban. A program két nevezetese pontját, a magas és távolugrást és a szabad gyakorlatokat tetemesen meg kellett rövidíteni, mert az idő nagyon előre haladt volt, pedig ezekhez egyes iskolák és tornászok ugyancsak felkészültek és itt lett volna alkalmunk megfigyelni mennyire haladtak a szakszerű gyakorlatokban. Reméljük, hogy jövőre a rendezőség ezeknek több időt juttat. Kitűnően sikerült gerelyvetéssel és szabad játékokkal végződött úgy fél négy tájban a verseny. Majd Hegedűs Sándor, mint a versenybíró elnöke bejelentette Csáky grófnak a győzteseket és gróf Csáky Albiné sajtóközölgnyújtotta át a győzteseknek a szép és értékes versenydíjakat, melyekben egyaránt részesült a főváros a vidékkel. Gr. Csáky köszönetet mondott a közreműködőknek s abbi okajának adott kifejezést, hogy jövő évre még szebben sikerüljön a tornánnep. Adja Isten!

A középkorok tanulók csapatai alig vonultak meg el a verseny színteréről, midőn a szövetkezett tornaegyletek menete ért ki, úgy négy óra tájban a városligetbe és megkezdődött a torna-egyesületek és fűsok-lai hallgatók versenye. A délelőtti látványhoz hasonló szép képet nyújtottak a fiatal atléták gyakorlatai. A szabad-és buzogány gyakorlatok, szertornázás, sikfűtással egybekötött súlyemelés, messzeugrás, súlydobás és vasrúdemeles, szabadtossággal jól megérdemelt tapsokat arattak. Az egyes versenyek győztesei (a délelőtti versenyéit is) olvasóink társaságunkban, a «Politikai Újdonságok»-ban találhatják. A díjakat gr. Csáky miniszter maga nyújtotta át mindannyinak: a tornaegyesületek tagjainak nemzeti színalag koszorút, az egyetemi hallgatóknak ezüstérmét és valami értékes ajándékot. Ezzel aztán, már este felé véget ér a sikerült ünnep, melyre közönség és résztvevők egyenlő szívesen fog-nak visszagondolni.

ORNITHOLOGIAI KONGRESSZUS.

Hét évvel ezelőtt tartották az első nemzetközi ornithologiai kongresszust Bécsben, néhai Rudolf trónörökös elnöke alatt. A második kongresszusra Magyarország fővárosát választották, s a választás hatása alatt természettudósaink s a természettudományi társulatban élénk tevékenység indult meg, hogy a kongresszusra tudományos eredményeket lehessen felmutatni. A madarak, általában a szárnyasok ismerete, tartózkodási helye, vándorlásiuk elvonulási iránya nemcsak a természettudományokra tartozik, hanem a gazda közönségre is.

A kongresszus előkészítésében Herman Ottónak kiváló rész jutott. Az előkészítő bizottságnak is ő volt egyik legtevékenyebb tagja. Mellette Frivaldszky János, Chernel István, Madarász Gyula, Lendl Adolf, Szikla Gábor buzgólkodtak, s szervezték a nemzeti múzeumban a madárkiállítást.

Május 17-ikére, a kongresszus megnyitására napjára, számos külföldi tudós érkezett Budapestre. Az országok, melyek képviselőt küldöttek a kongresszusra: a német birodalomból Poroszország, Szászország, Württemberg, Szász-Koburg-Gotha és Schwarzburg-Sondershausen továbbá Franciaország, Hollandia, Ausztria, Bulgária, Norvégia, Svájc, Perzsia és Libéria köztársaság (Afrika). Azon fölül hatvan tudományos intézet és társaság, közöttük három amerikai, képviseltette magát a kongresszuson.

A nemzeti múzeum termében, hol a főrendiház szokott ülése, május 17-ikén délelőtt 10 órákor nyílt meg a kongresszus, melyen a kormány részéről gróf Csáky Albin köztársasági miniszter és gr. Bethlen András földművelési miniszter is megjelentek. A fővárost pedig Gerlóczy Károly alpolgármester képviselte.

Bethlen András gróf miniszter francia nyelven a kormány és a magyar bizottság nevében üdvözölte a kongresszus tagjait, Gerlóczy Károly polgármester a főváros nevében. Eire korolnók (Pulsky Ferenc) és négy korjegyzőt választottak, mire az elnök és titkár választása következett. *Elnökök:* Fatio Viktor (Genf) és Herman Ottó. *Al-elnökök:* Szalay Imre, Oustalet Emil dr. (Páris) Sharpe (London), Finsch Ottó dr. (Bréma), Tschumi Viktor lovag (Hallein), Homeyer Sándor (Greifswald), Brusina S. tanár (Zágráb), Csató János alispán (Nagy-Enyed), Blasius (Braunschweig), Collett (Christiania) és Middendorf (Dorpát). *Főtákar:* Horváth Géza, a budapesti entomológiai állomás főnöke. *Tákarok:* Madarász Gyula, Lendl Adolf, Orsich gróf, Lorenz Lajos dr., Szikla Gábor, Reiser Otmár és Lovassy Sándor. *Tiszteletbeli elnökök:* Bethlen András gróf, Csáky Albin gróf és Kállay Benjámin miniszterek.

Következett a magyar bizottságok tájékoztató jelentése (többnyire francia nyelven), a beérkezett ügyiratok felolvasása, általában a folyó ügyek elintézése, majd külön bizottságok választása. A magyar bizottság gondoskodott, hogy Petényi Salamon Jánosnak, a magyar tudományos ornithologia előbarcosának életrajza, munkáinak jegyzéke és néhány fennmaradt értekezése megjelenhessen az alkalomra.

A megnyitó ülésen Homeyer Sándor porosz őrnagy, egyik ismert afrikai utazó a tartott előadást a madarak életéről Közép-Afrikában. 1875. jan. 9-én indult Madéna szigetről Afrikának aequatoriális vidékére. A madarakat, melyeket utjában látott, életmódjukat, szokásaikat érdekesen, hangjaikat utánzóva, mozdulataikat illusztrálva rajzolja. Különösen Gungo Andongo és Angola vidékén tapasztalt sok tanulságos dolgot. Előadását meg-megújuló tapsal fogadta a kongresszus.

Délután 4 órákor Herman Ottó tartotta előzetes jelentését a hazai vándormadaraknak tavasszal való első megérkezéséről. Azzal kezdte előadást, hogy elmondotta annak a történetét, mint alakult meg 1890-ben az a bizottság, mely a hazai madarak vonulásának megfigyelését tűzte ki céljául. Megfigyelő állomásokat állítottak fel az ország különböző pontjain: tul a Dunán, a Királyhágón innen és túl, a mint azt annak idején kimerítően megírtuk. A megfigyelés eredménye még nincs véglegesen meghatározva, azért is csak előzetes jelentésnek mondja Herman Ottó az előadást. A madárvonulás megfigyelésének története van Magyarországon, olyan története, melylyel sok tekintetben megelőzte a nyugati országokat. Az első adatok, az 1848. évből Zeyk Miklóstól, a nagyenyedi kollégium jeles professzorától érnek. Írásai, melyek megfigyeléseiről szóltak, nagyobbrészt elpusztultak 1849-ben, midőn a fellázadt oláh csapatok felgyújtották Nagy-Enyedet, de néhány foljegyzése szerencsésen fennmaradt. Petényi János foljegyzései is elpusztultak. 1848-tól 1890-ig, az 42 év. Az első magyar abszolút értékű tudományos adatok tehát négy évvel régiebbek, mint Kesslernek 1852-ben tett kísérlete, hogy a madárvonulás útját-módját megismerje, az igaz,

hogy 1853-tól kezdve, a mikor megszüntek Zeyk foljegyzései, egészen 1866-ig remény sem történt nálunk e téren, de ettől fogva ismét foglalkoztak a kérdéssel. Az előadó már 1867-ben és 1868-ban tett rendszeres megfigyeléseket a mezőésen. Ezután Herman Ottó általános bevezetéssel áttért jelentésének szakszerű részére.

Május 18-án déltán 6 órákor Collett Róbert, a christiániai múzeum igazgatója *Sarkikvidéki Norvégia madáréletéről* tartott előadást a magyar tudományos akadémiá heti ülésében. A felolvasó mindekelőtt Norvégia természeti szépségeit ismertette. Térképeken is bemutatta azokat a hegyfokokat, melyeken Norvégiának különleges madárfaunáját föl lehet találni. Majd áttért a madárfaunát tudományos ismertetésére, leírta életmódjukat és anatómiai alakulásukat. Maga hosszabb ideig Thomsen-ban egy megfigyelő állomásról tanulmányozta a madarak életmódját s különösen családi életükből, szaporodási viszonyaikról sorolt fel érdekes adatokat. Végül a madarak vonulásáról szólt, melyet Norvégia több pontján figyelt meg. Herman Ottó előbb magyar, aztán német nyelven tolmácsolta a közönség közönetét, melyet a kitűnő tudós nemcsak felolvasásáért érdemelt meg, de azért is, hogy Christiániból fíradt ide, hogy nekünk ezt az élvezetet megszerezze. Perczekig tartó taps és éljenzés után a felolvasó ülést véget ért.

A kongresszus egyes szakosztályaiban is folytak e közben a tanácskozások, s itt vitatták meg a szakkérdéseket, és hoztak határozatokat a vitás kérdéseken.

A szakosztályok egyesült ülése május 19-ikén volt a múzeumban Fatio Viktor elnöke alatt. A szisztematikai és anatómiai szakosztályok azt a határozatot terjesztették a plenum elé, hogy általános nemzetközi madár-rendszer alkotassék és a madárvilág lehetőleg teljes névjegyzéke. A madarak védelméről szóló javaslatoknál (melyeket a gazdasági szakosztály részéről Mádny Izidor miniszteri tanácsos terjesztett elő), élénk vita támadt. Russ Károly, tanár szigorúbb intézkedéseket indítványozott, nevezetesen a vadászati tilalom kiterjesztését a hasznos madarak költséi idejére; eltiltást annak, hogy a madarakat tömegesen fogdosák élelemzési és fényzési célokra; a vadászatokon lött vagy fogott madarak elárulását is tiltassék el. Sokan vitákoztak, s az a vád is hangzott, hogy a szakosztályban nem szakemberek is vannak. Mádny azt válaszolta, hogy a madarak védelméhez nem szükséges speciális szak-tudomány. Végre is Russ indítványát elvetették, csak ő maga szavazott rá.

A befejező ülést május 20-án délelőtt tartották a műgyetem ásványtani intézetének nagy termében, Fatio elnöke alatt. Küldöttséggel hívták meg gr. Csáky Albin minisztert a befejező ülésre és megjelentek élénken éljenozték.

Felolvasták Ferdinánd bolgár fejedelem táviratát, melyben köszönetet mond tiszteletbeli taggá választásáért. Ezután az egyes bizottságok jelentéseit és határozatait. Ezeket a kongresszus elfogadta. Blasius Rudolf előterjesztette az állandó bizottságtól ujjonnan megválasztott tagok névsorát, a melyben a világ minden része képviselve van; a kongresszus ezek megválasztását egyhangulag jóváhagyta. Az állandó nemzetközi ornith. bizottság elnökevé egyhangulag, zajos tapsok közben Oustalet (Párisból) választott meg, a ki ezért meleg szavakkal mondott köszönetet. Csáky Albin gróf köztársasági miniszter francia nyelven üdvözölte a kongresszust a sikeres munka befejezte után és sikert kívánva a tudományos törekvések elérésében jövőre is. (Hosszszantartó zajos taps). Szalay Imre miniszteri tanácsos a kongresszus tagjainak nevében köszönetet mondott Fatio elnöknek a tanácskozások tapintatos vezetéséért. (Taps és éljenzés.) *Hofstede* németalföldi főigazgató a kongresszus tagjainak nevében szintén köszönetet mondott a szíves fogadtatásért. Az elnök előterjesztésére azután a kongresszus tisztikarát választották meg és elhatározták, hogy nagy bizottságot alakítsanak a következő kongresszus előterjesztett ügyek előkészítésére. E bizottságok elnökeivé és alelnökeivé Magyarországot, Angolországot, Franciaországot, Németországot Olaszországot, Oroszországot képviselőt választották meg. A kongresszuson, Kihírt kivéve, a föld valamennyi kulturálmai képviselője vannak. Fatio elnök megköszönte a személye iránt való kitüntetését, hosszabb beszédben utalt az az alkalommal elért tudományos eredményekre; köszönetet mondott a magyar kormány-nak, fővárosnak s általában a magyar nemzetnek a kitűnő vendégszeretetéért, melylyel a kongresszus tagjait fogadták, s ama reményének adott kifejezést, hogy a tudomány eme nagy munkája ezennel is laudatlan erővel folyt fog tovább. Ezzel az elnök a II. nemzetközi ornithologiai kongresszust berekesztettnek nyilvánította.

A kongresszus tagjai a rendelkezésekre állt időt felhasználták Budapest megtekintésére is. Mindenütt előzékeny szívesseget találtak.

Mikor e hó 16-ikán megérkeztek, este lakoma

egyesítette őket a «Hungária» termében. A lakoma folyamán gróf Zichy Jenő francia, Herman Ottó német, Xántus János angol nyelven köszönté fel a vendégeket, kiknek nevében Oustalet, a francia köztársasági miniszternek képviselője válaszolt. A berekesztő ülést utáni este az «István főherceg» fogadóban volt bucsulakoma. A vendégek egy része előbb az operaszínház előadását hallgatta meg. A lakomán a kormány Szalay Imre miniszteri tanácsos és Mádny osztálytanácsos képviselték, ezenkívül ott voltak a kongresszus elnöke és alelnökei is. Felköszöntöket többen mondtak s a fővárosi tanácsot is éltették, mely azonban a lakomán nem volt képviselve.

A kongresszus tagjai még nem távoztak el Magyarországról, hanem e hó 21-ikén három csoportban indultak el az ország ornithológiailag fontosabb pontjainak megtekintésére. Az első, körülbelül negyven tagból álló csoport, melyet Chernel István és Herman Ottó vezet, reggel 7 órákor indult el a központi pályaudvarból a *velencei tóhoz* és a *Balatonhoz*. A második csoport *Madarász* Gyula vezetésével déltán 2 órákor indult a magyar államvasuton a *Hanság*hoz és a *Fertő*-tőhöz. A harmadik csoport, melyet Szikla Gábor vezet, éjjel 11 órákor ment el hajón a *Dráva-fokra*. —A kongresszusi tagok a legkedvesebb benyomásokkal hagyták el Budapestet, hol mind a kulturális intézetek, mind a világvárosias élet, mind a tudományos körök figyelemre és a társas körök előzékenysége a legjobb hatást tették rájuk. A madárkiállítás pedig meglepte őket, mert erre nem számítottak s tényleg ily madárkiállítást eddig még nem is rendeztek sehol.

A madárkiállítás megnyitása e hó 17-ikén déltán 3 órákor ment végbe. *Frivaldszky* János üdvözölte a kongresszus tagjait, aztán bemutatták a Vendégeknek az egyes madár-csoportokat. Magyarországi kalauzok voltak: Herman Ottó, Madarász Gyula, Lovassy Sándor, Szikla Gábor és Chernel István. A kongresszus tagjai s a vendégek mintegy ötven óra hosszágú gyönyörködtek a nagyérdékű csoportzatokban.

A kiállítást kivált pünkösdi ünnepén látogatták tömegesen. Pünkösdi hétfőjén 980 látogató volt. Gr. Szapáry Gyula miniszterelnök e hó 19-én nézte meg a kiállítást, hol Szalay Imre miniszteri tanácsos és Herman Ottó kalauzolták.

IRODALOM ÉS MŰVÉSZET.

Gr. Széchenyi István leveleiből a tud. akadémiára a harmadik kötetet adta közre, *Majláth* Béla figyelmes szerkesztésében, ki előszóval és jegyzetekkel is ellátta a gyűjteményt.

Gr. Széchenyi István levelezéseinek most megjelent harmadik kötete 686 levelet tartalmaz, még pedig néhányank kivételével, mely még régebbi időkből való, az 1840—1860-iki évekbeli. Emlékezetes időszak ez, melynek megvilágításához, első sorban Széchenyi tevékenységének, küzdelmeinek, egész egyéniségének ismeretéhez végtelen sok érdekeset nyújtanak a levelek. Munkában látjuk a legnagyobb magyart a negyvenes évek mozgalmai közepét, a mint hazája anyagi és szellemi életének fölvirágztatásán szakadatlanul dolgozik egész az 1848. augusztusi katasztrófáig, midőn betegsége lesoportolta a nyilvánosság színpadáról. Ez új kötetben közölt levelezés legnagyobb része, majdnem hatszáz levél, az 1840—48-iki évből való. Ez év későbbi hónapjaiból is az 1849-iki évből egy levél sincs. 1850 ápril 20-ról kelt az első levél a döblingi «barlangból», hová a szenvedő visszavonult a világtól. Ez év folyamán írt levelei valóban megrendítők s az önvád, a hazafias kétségbeesés nyilvánvalóan azokban. Lassanként hangjuk nyugodtabb lesz s 1860 január 1-én Széchenyi, noha még mindig nem mer a régi időkre, «mikor még magosan állott a magyarok napja» visszagondolni, már hozzá teszi: «De azért még sem mondom, Magyarország volt». Ekkor a világ, a remény újra föléledt Széchenyi szívében. Utolsó levele 1860. január 7-ről, három hóval halála előtt kelt. E hatalmas, 108 oldalra terjedő kötetben be van fejezve Széchenyi levelezésének gyűjteménye, összesen 1620 levél. A harmadik kötetet az egész kiadványra kiterjedő név- és tárgyjegyzék egészíti ki. A díszszel kiállított kötet ára 5 ft.

Az Olcsó könyvtárban, a Franklin-társulat s méltán népszerű vállalatában, melyet Gyulai Pál szerkeszt, becses dolgok jelennek meg ismét, a sajtó alól kikerült legutóbbi hat kötetben, melyek e vállalatnak már 289—294-ik kötetét teszik.

«Listi László munkái» nyitják meg a sorozatot 591 oldalnyi kötettel. Eletrajzzal bevezette Komáromy András. Listi kortása volt Zrinyinek, a költő-

nek, verses munkái a magyar történelemből veszik tárgyukat. Legnevezetesebb műve: «Magyar Márs, avagy Mohácsnál történt veszedelmek emlékezte» költemény, mely e terjedelmes kötetnek is nagy részt elfoglalja. De Listi költői tehetsége mellett is sötét alakja irodalomtörténetünknek, ki végfagyasztó bűnökben tölti életét, s a hóhér bárdja veszi el életét. Művei most harmadik kiadásért értek, s a könyv ára 1 ft 40 kr. — «Régi utazások Magyarországon és a Balkán-félszigeten (1054—1717)», összegyűjtötte és jegyzetekkel kísérte Szamota István. Valóban becses könyv, mely összefoglalja körülbelül mindazt, a mi legrégibb időkről fennmaradt az írott emlékekben hazánkról, kezdve Lieter oambrai püspök és 3000 zarándok utazásáról (1054), kik a szent-földre hazánkon keresztül vették útjukat. Majd keresztes hadjáratok korabeli utleírásokból találunk részleteket, aztán követések jelentését, ismét egyes utazók foljegyzé-eit. Különösen érdekes Brown E. utazása 1669—70 közt, mely elég bő is. A velencei, modenai és pápai követek jelentései, Oláh Miklósnak 1536-ból eredő Magyarország leírása egészíti ki a tanulságos sorozatot, melyben történelmi, földrajzi és néprajzi adatot oly bőven találunk, s melyek a régi Magyarországnak annyi emléket, sajátosságát őrzik meg. Ára 1 ft 40 kr. — «Az arczatlanok», vigjáték 5 felvonásban, írta Augier Emil, a modern francia drámai irodalom kitűnősége, fordította Gurnesvics Lajos. Egykor a nemzeti színháznak is kedvelt darabja volt, s még Egressy Gábor aratott benne tapsokat. Ára 30 kr. — «Sophokles három tragédiája zárja be a sorozatot, az úgynevezett thebai trilogia, Oedipus királyról, mind a három Csiky Gergely jeles fordításában és bevezetésével. A három tragédia, mely épen most került színre az operaszínházban a nemzeti színház tagjainak játékában, a következő: «Oedipus király», «Oedipus Kolonosban» és «Antigone» a testvéri szeretet e nemes alakja. Ára egy-egy füzetnek 20 kr.

A Franklin-társulat kiadásában két jeles iskolai könyv is elhagyta a sajtót: *Latin phraseologia, összefoglaló* a Meisner Károly tanár, a hatodik német kiadás után átdolgozta Burján János állami főgymnásiumi tanár. Ára 1 ft 60 kr. *Német olvasókönyv* középkorai használatra, szerkesztette Harach József főreáliskolai tanár. Ára 1 ft 40 kr.

A Kertészeti általános kézikönyve, Jäger H.-nak «A kertészet általános kézikönyve» című munkája, a mely a kertészet minden ágát felöleli és hasznos utasításokat nyújt a kertek berendezésére is, megjelent a második magyar kiadásban. E jó kézi könyvet a negyedik bővített kiadás után Benes János, az orsz. magy. kertészet egyesület titkára, dolgozta át a hazai viszonyok figyelembevételével. A kertészek és mezőgazdák részére hasznos kézikönyv, a mely 253 fametzvénnyel van illusztrálva, díszes kiállításban, vászonkötésben az «Athenaeum» kiadásában jelent meg. Ára 4 ft.

Magyar nyelvtan mondattani alapon. Polgári és felsőbb leányiskolák számára írta Király Pál. Budapest, 1891.— 158 lap; ára 80 kr. 17981 (1891) szám alatt általános engedélyezett kézikönyv. — E legújabb s a czimlapján megnevezett iskolák tanterve szerint eddigéig egyedüli magyar nyelvtanról az engedélyezésre alapul szolgált orsz. közkutatási tanácsai bírálat egyebek közt így nyilatkozik: «Legelső helyen kiemelendő a szabályok praecisiója, egyszerűsége és közérthető volta. Világosabban, azt hiszem, nem is lehetne grammatikai abstrakciókat kifejezni, mint a hogy e könyvben ki vannak fejezve. A mondattani alapot szerző következetesen megtartja végig; minden nyelvtényt a mondat keretén belül ismert. Lassan, biztosan s a kellő fokozatok szemmel tartásával halad; sokat egyszerre nem magyaráz és semmit el nem nagyol... Az egy-egy nyelvtani szakasz elől tett olvasmányok irodalmilag is igen becses és remekül megírt darabok... Végül dícsőrelő kell még e nyelvtan kifogastalan és minden ízében magyaros nyelvére áramlatom.»

Szibéria, írta Kennan György amerikai hírlapíró. Azoknak a nagy feltűnést okozott hírlapi közleményeknek gyűjteménye ez magyar fordításban, melyek taval a «Century Magazine»-ben jelentek meg a század első feléről, a számúzóttak keserves sorsáról. Magyarra Zempléni P. Gyula fordította és Deubler József adta ki Budapesten. Kennan végig utazta Szibériát, tanuja volt a foglyokkal való kegyetlen bánásmódnak. A civilizált világ megdöbbentve olvasta a leírásokat, siettek átvenni minden nemzetek lapjai. A XIX. század végén Szibéria még mindig az embertelenségek, a rendkívüli szenvedések és siralmak földje. Kennan könyve meghatóan és meggyőző adatokkal beszél el a borzalmas életet.

Serge Panin, Ohnet Györgynek, a jeles francia írónak regénye, melyből hatvan drámat is készítették, Zempléni P. Gyula fordításában megjelent Rozs-

nyoi Károly budapesti könyvkereskedőnél 305 oldalnyi kötetben, s ára 80 kr.

A magyar irodalom története, írta Bodnár Zsigmond egyetemi magántanár. Első füzet. Ezzel egy több kötetre terjedő munka füzete kiadása indul meg, mely hazánk irodalomtörténetét lehető kimerítőn kívánja tárgyalni és a nagy közönségnek van szánva. Az első füzet széles alapot mutat, melyen Bodnár a feldolgozásból kezd, a historikának, a néprajznak, az összehasonlító nyelvészetnek is nem egy adatát ölelve fel. Minden hó elején 5—6 íves füzet jelenik meg; egyes füzet ára 60 kr. Előfizetni is lehet 4 füzetre (ez 4 végeig) 4 frtjával, májustól augusztusig 2 frtjával. Budapesten a szerzőnél, tisztviselő-telep.

A közgazdasági és statisztikai évkönyv újabb negyedik, 1891. évi folyamára dr. Jekelfalussy József és dr. Vargha Gyula, mint az évkönyv szerkesztői, előfizetési felhívást bocsátottak ki.

Külföldön az ilyenmű munkák nagy elterjedésnek örvendenek, nálunk a «Közgazdasági és Statisztikai Évkönyv» meg mindig küzdeni kénytelen a nagy közönség közönyével. Pedig a magyar munka semmivel sem áll hátrább külföldi társainál. Az évkönyv jelen évfolyama ép úgy, mint a megelőzők, feltünteti a hazai és a külföldi közgazdasági, állami és társadalmi élet egész nagy organismusát. A fő-súly Magyarországon van fektetve, de a hazai adatokat a nemzetközi adatok egész tömege egészíti ki. Közvetlenül az eredeti hivatalos forrásokból merített legújabb adatok alapján ismerteti a népességi és közegészségügyi viszonyokat, az őstermelés minden ágát, a bányászatot, az ipart, kereskedelmet és forgalmat, a közlekedést, a pénz- és hitelügyet, a közoktatást és a társadalom tevékenységét, az igazságszolgáltatást, a véderőt, állami pénzügyt, stb. Az egyes fejezeteket az illető tárggyal behatóan foglalkozó szakemberek dolgozták ki s a munka megírásában Bedő Albert, Fenyvessy Adolf, György Aladár, Halász Sándor, Pólya Jakab, Ráth Zoltán és Víznek Antal vettek részt. A munka 35—40 ívnyi terjedelemben 1891. év június havában fog megjelenni. Előfizetési ára díszes vászonkötésben 3 ft. (bolti ára 3 ft. 50 kr.) s az előfizetési pénzkr dr. Jekelfalussy József címére (VI. Teréz-körút 54.) küldendő.

Ismerőseim czimmel Gonda Dezső tehetséges fiatal írótl. kitől lapunk is több elbeszélést, tárcázikket közölt, egy kötet elbeszélése jelenik meg szeptember hóban az Athenaeum-társaság kiadásában. A munka illusztrálva lesz s a képeket Angyalffy Erzsébet rajzolja hozzá, kitől lapunk is közzölt rajzokat s ki most Párisban folytatja tanulmányát. A kötet előfizetési ára 1 ft 20 kr, mely összeg a szerző nevére (Budapest, Rökk Szilárd utca 10. sz. a.) czímzendő. — Másik tehetséges fiatal írónk, P. Theureux István pedig *Modern élet* című-mel bocsát közre novellákat és tárcaszert közleményeket. A könyv július hóban jelenik meg s egy frt előfizetéssel az «Arad és Vidéke» kiadóhivatalában (Arad) rendelhető meg.

Munkácsy új festménye. Alig, hogy Munkácsy Mihály a berlini képzőművészeti kiállításból Párisba visszatért; azonnal egy nagy festmény kompozíciójába fogott, mely bibliai kép. Az új festmény, mely *Krisztust tanítványai* közt ábrázolja, majd egy méterrel lesz hosszabb és szélesebb, mint a «Krisztus Pilátus előtt». Munkácsy, ki időközben a «Honfoglalás» képen is dolgozik, két év alatt akarja az új Krisztus-képet befejezni.

Görög tragédiák az operaszínházban. Az operaszínházban e hó 19-ikén Sophokles trilogiáját, Oedipus királyt játszották a nemzeti színház művészei.

Az Oedipusról szóló három tragédiát tetemes meg-rövidítésekkel játszották. Az «Oedipus király» czimben, mely a boldogtalan király végtelen házasságot adja elő, Nagy Imre megindító tolmácsolta a fájdalmat és szenvedést. A másik tragédia, «Oedipus Kolonosban», a bujdosó királyt, ezt az ó kóri Lear hozza élénk vakon, megcsúszott és a sir szélén. E darabban ismét Nagy Imre játéka volt a központ, hogy aztán a végzet-tragédiák folytatásához képez «Antigone»-ban Jászai Mari ragadja magához az érdeklődést. Jászai Mari «Antigone»-ja, ez a modern színpadra oly szerencsésen átvitt klasszikus, fonséges alkotás, már jól ismert közönségünk előtt. Most is erőteljes ábrázolásban jelent meg előttünk ez az alakítás s a művésznek mellett még kiemelendő Szacsavay (Kreón), kinek több szép jelenete volt, Alsóghy Ilon (Ismene), Horváth (Haemon), Egressy (Tiresias) és Sugó (Anonymus), kik mindannyian jól oldották meg feladatukat. A karok egy kicsit kényelmese voltak. A közönség, mely nem nagy számmal jelent meg, sokat tapsolt.

Az operaszínház előadásainak jövődelmei emelkednek, mióta gr. Zichy Géza az intendáns. Február-tól május 15-ikéig 10,846 frttal volt több a bevétel mint tavaly ugyanaz időben; tavaly egy előadásra 468 frt 97 kr, most 657 frt 41 kr. esett.

Opera vidéken. Gr. Zichy Géza intendáns az operaszínház fő feladatát a magyar opera fejlesztését tűzte ki hazai erők kiképzése és felhasználásával. Azonban az itthoni tehetségek kiképzésére nem tartja elegendőnek a színházpele operai osztályát; az iskola és az opera között egy közvetítő tényezőt akar létesíteni, amely az elméletileg kiképzett erőket gyakorlatilag képezze elő az opera számára. Zichynek szándékában van két elsőrendű vidéki színház felállítását abba a helyzetbe hozni, hogy operai személyzetet szerezzenek s az operát rendszeresen kultiválhassa. Az aradi és a pozsonyi színházak vannak erre alkalmasak területükön kívül.

KÖZINTÉZETEK ÉS EGYLETEK.

A képzőművészeti társulat választmánya a hó 14-iki ülésén a berlini nemzetközi kiállítás magyar osztályainak rendezésével megbízottak jelentését olvasta föl dr. Semrecsányi Miklós társulati titkár.

A berlini kiállítás magyar osztálya összesen 109 művet tartalmaz és az összes kiállító nemzetek sorában számára az ötödik helyet foglalja el. A rendező bizottság szíves előzékenységet a társulat kiküldöttjei ismételté tapasztalhattak. Igéretet kaptak, hogy a lengyel művészetet külön kiállításban be fogják mutatni Budapesten. Hasonló ígéretet kaptak a hollandiai művészekről is. Felolvasták ezután Werner Antalnak, a jeles német festőnek és a kiállítás elnökének levelét. Köszönetet mond a készségről, mely a kiállításon a magyar művészek részt vettek és hízeltő módon szól a tetszésről, melyben részeseinek. A berlini művészek örömeire szolgált, hogy Munkácsy is üdvözölhették. A megbízottak: Feszty Árpád, dr. Semrecsányi Miklós, és Hauszmann Alajos barátságos és kollegiális viselkedéssel mindenki rokonszenvét megnyerték. E levelre a társulat köszönő választ intéz. A fővárosi tanácsnak átíratát, mely szerint a főváros 500 forintot szavazott meg Ligeti Antal síremlékére, a választmány köszönettel fogadta. A választmány ezután megállapította a f. évi pályázati hirdetéseket. E szerint az idei téli kiállításon a közoktatásiügyi miniszter által alapított két aranyérem, a társulati 1000 frtos díj, a Rökk-féle 1000 frtos jutalom, Ráth-féle 300 frtos díj, a társulati 300 frtos műlapdíj és a műbarátok 1500 frtos ösztöndíja lesz kitűzendő. A választmány a műbarátok körének is az alapítóknak, kik 9 évre kötelezték magukat az 1500 frtos díjhoz való hozzájárulásra, a szép áldozatkészéért köszönetet szavazott. Az igazgatóság bejelentette végül, hogy gróf Andrássy Tivadar, a társulat elnöke, 1000 forinttal a pártfogó tagok sorába lépett.

MI UJSÁG?

A király utazása. A király ő felsége hír szerint, május hó végén Budapestre jön, a hol szemlélt tart a helyőrség fölött. Pécsre, a székesegyház felszentelésére, június 21-ikén reggel érkezik, másnap este utazik Fiuméba, a hol 23-ikán délelőtt nagy ünneppélyességgel fogadják. Ő felsége június elején Prágába is elmegy, az országos kiállítás megtekintésére.

Stefánia özvegy trónörökösnek hosszabb utjáról Bécsbe visszaérkezve, a betegségéből felgyógyult Jókai Mórhöz a hó 15-ikén szőszierint és magyarul a következő kegyes sorokat intézte távirati úton: „Bécs (Burg), május 15. Utazásomról visszaérkezve örömmel értesültem teljes felgyógyulásáról. Szíves üdvözléssel. Stefánia.”

Az országgyűlés. A képviselőház nagy viták előtt áll. A közigazgatás reformjáról szóló törvényjavaslat tárgyalását kezd meg, pár nap múlva, s ez minden bizonyossággal veszi az egész június hónapot. Az 1887. szept. 29-ikére egybehívott országgyűlés negyedik ülészeként egy királyi leirat, melyet mind a két házban a hó 20-án olvastak föl, berekesztette, de az új ülészeket is már másnapra összehívottak nyilvánították. A két ház tehát azonnal hozzáfogott az új szervezkedéshez.

Budavár bevételének évfordulóját a hó 21-ikén is kegyelesebben ülték meg a fővárosban. Délelőtti gyászmise volt a krisztinavárosi templomban, az eseményekről. A honvédegyetlek országos központi választmánya testületileg jelent meg. Délután pedig a honvédsírokhöz vonultak ki. Az öreg honvédek, az ifjúság és nagy számú közönség vett részt az ünnepélyben, s Vadnai Károly képviselő tartotta a sirál hazafias beszédet; az egyetemi ifjúság nevében pedig Philippovics István, az olvasókör elnöke beszélt, letéve az ifjúság koszorúját. Végül Szénássy Sándor szözl a budai honvédegyetletről, s a tanítóképző ifjak énekével ért véget a kegyeletes ünnepély.

Esküvő. Dr. Ballagi Aladár, dr. Ballagi Mór ifjabb fia s egyetemi tanár a napokban tartotta esküvőjét a Kálvin-téri ref. templomban Peskó Ida kis-

asszonyval. Az esketési szertartást Szász Károly püspök végezte.

Eljegyzés. Legif. Szász Károly miniszteri segéd-fogalmazó, Szász Károly püspöknek és nejeének szül. Bibó Antónia úrnak fia, pünkösdi másod napján jegyet váltott Bibó Ida kisasszonyval, Bibó György földbirtokosnak és nejeének, szül. Zseny Róza úrnőnek leányával.

A negyedik magyar színház és a német színház. A főváros közoktatásiügyi bizottsága Lesser Szaniszlónak, a leégett német színház tulajdonosának azt a kérelmet, hogy új német színházat építhessen, elutasította. A kérelmet Zichy Antal főrendiházi tag védelmese. A negyedik magyar színházra vonatkozó kérvényt pedig pártolták, s a bizottság a közgyűlésnek a kért letelepítést javasolja, a mit eddig a többi bizottságok nem ajánlottak. A fővárosi tanács nem akarja az ingyen telket megadni, csakis az engedélyt. Azt tartaná kívánatosnak, ha az új színház nem magán vállalkozás útján épülne, hanem mint közintézet. Ha a kormány venné kezébe egy új színház építésének ügyét a főváros a legnagyobb áldozatokra is kész volna. Így értelemben tesz jelentést a tanács a közgyűlésnek.

Az iparművészeti múzeum. Az álló-úton az iparművészeti gyűjtemények és iparművészeti iskola számára új palotát építtet a közoktatásiügyi kormány. Az épület tervrajza kikiáltott pályázat a hó 15-én járt le s összesen tizenegy tervet érkezett.

HALÁLOZÁSOK.

GONDOL DÁNIEL, nyug. osztálytanácsos, az irodalom régi harcosa, az akadémiának levelező tagja, élete 76-ik évében elhunyt, Alvinczen. A negyvenes években mint angol és francia regények fordítója fejtett ki nagy munkásságot s azon idők legjobb szépirodalmi műveit az ő fordításában olvasta a közönség. 1845 óta volt tagja az akadémia nyelv- és széptudományi osztályának s Fáy András ajánlatára választott meg, mint a ki a Kisfaludy-társaságnál kétszer jutalmat nyert. A Kisfaludy-társaság pályázatán „A regény elméletéről” szóló pályamunkája keltett élénk figyelmet. Homér lefordításához is hozzá fogott, fordítás azonban, úgy látszik, töredékben maradt. Holtestét az alvinczi református temetőben helyezték örök nyugalomra.

BORÁND GYULA, a népszínházban három éven keresztül kedvelt komikus és egyik rendezője, meghalt 29 éves korában, Debreczenben. A humorral, fűgességgel és izléssel bővelkedő fiatal színész szépen kezdődött pályájának tudóvész vetett véget. A Kóch-féle szer sem használt neki. Súlyos beteg hagyta itt a fővárost, s a halál atyja házában érte utól. A népszínház személyzete koszorút küldött a korán elhunyt pályásár koporsójára.

Elhunytak még a közelebbi napokban: Gr. BECKERS ALFONZ, ezredes, pozsonyi csendőrküldeti parancsnok, 63 éves korában, Pozsonyban s benne Baross Gábor miniszter apósát gyászolja. — Ifj. dr. SZÁSZ GYULA, ügyvédjelölt és tehetséges fiatal író, 25 éves korában Kolozsvárról. Atyját, Szász Gyula miniszteri titkár annál mélyebben sújtja e csapás, mert alig pár héttel ezelőtt vesztette el másik fiát, ki a fűmei tengerészeti akadémiának volt növendéke.

— HOMICSÓ ÉLKE, kiérdemült esperes, szentszéki tanácsos és nagy-lucskai gör. kath. lelkes, 50 éves, Nagy-Lucskán. — PALMER MÁRTYÁS, dr. pápai kamarás, püspöki titkár, 30 éves, Temesvárról. — SIMOFF SAMUEL, ügyvéd, királyi tanácsos, Debreczen város egyik kerületének volt országgyűlési képviselője, 70 éves. — CZAPF KÁROLY, nyugalmazott honvéd alezredes, 73 éves korában, Budapesten. Részt vett a szabadságharcban, a miért 17 évi várfogságra ítélték. Szenvédsének 8-ik évében a királyi kegyelem visszazárta szabadságát. Ezután külföldre utazott, hol nyelvek tanításával kereste kenyerét. 1869-ben a honvédség újjászervezése alkalmával őrnagyi ranggal a honvédség kötelekét lépett, hol 1883-ban mint alezredes nyugdíjaztatott. — NESOVITS DÖME, fővárosi ügyvéd, 60 éves, Budapesten; ugyanitt MARDAN FERENCZ, a budapesti jogi egyetem nyug. pedellusa, a kit a jelenlegi bírói, ügyvédi átalában az egész jogász világ ismert, mert élete 81 évéből félszázadot töltött az egyetem szolgálatában. — VATTAY GYULA, kincstári ügyességi tisztviselő, 38 éves, Aradon. — FARKAS GYULA, a hevesi járás szolgabírája, a hevesi önkéntes tüzoltó-egylet főparancsnoka, Hevesen. — SIMONYI SÁNDOR, béli földbirtokos, 1848/49-es honvédfőhadnagy, Hontmegye közéletének tevékeny férja, Vámos-Miklós. — URBANOVITS Lajos, nyug. cs. és kir. lovassági őrnagy, 82 éves, Budapesten. — CHOVÁN ZSIGMOND, tanító, Chován Kálmán orsz. m. kir. zeneakadémiai tanár és zeneszerző édesatyja, 67 éves, Szarvason. — ILLASEVICS LÁSZLÓ, vendég-lős, lengyel emigráns, ki a szabadságharcban főhadnagy lett, 61 éves, Sátorjaja-Ujhelyen. — PAPP GÖRÖZ, végzett jogász, Papp Lajos kir. járásbíró szép reményű fia, Lugoson.

ÖZV. KOPÁSZ SIMONNA, szül. Másvilági Rebeka asszony, Déván, ki nővérel egyetértőleg néhai leánya emlékére ingyenes helyet alapított a dévai fő-

reáliskola internátusában. — SZENTKIRÁLYI ÁRPÁDNÉ, szül. Koncz Julia, országgyűlési képviselő neje, Székely-Udvarhelytől. — ÖZV. ZMESKAI FERDINANDNÉ, szül. Vadnay Otília, az ármegegyei Lestinin. — SZILASSY PÁLNE, szül. Paul Ilona, életének 21 évében Mező-Turon. — FÖLDÉS ANDOLFÉ, szül. Pollitzer Róza, jótékonyaságról ismert asszony, 57 éves korában, Budapesten.

A külföldön elhunytak: gróf FREDRO SÁNDOR, lengyel színművész, Szjenjaniczében, 62 éves korában. A magyar szabadságharcban velünk küzdött, aztán Párisba menekült, honnan csak 1857-ben térhetett vissza kegyelem útján. Nemzeti színházunkban a következő három vigjátékát adták elő: „Egyetlen leány”, „Reggeli előtt”, „A mentor”. Atyja is jeles színművész volt. — EASSZKAR, badeni hercegnő, néhai Vilmos badeni herceg leánya, 56 éves, Karlsruheban.

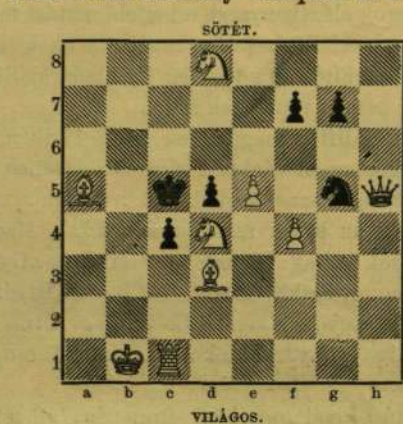
Szerkesztői mondanivalók.

Levél Léva Józsefnek. Ez is, — mint beküldött versei csaknem kivétel nélkül — csodálatos keveréke az ellenmondásoknak. Ereztük benne a melegen érő szív megindulását, meg-megszállt benne a valódi költői ihlet; de másrészt tele van a fejletlen izlés botlásaival s a külső és belső formaérzék hiánya egészen elhomályosítja a vers jó tulajdonságait.

Páris. B. Várjuk szíves választát minapi levelükre. Betegen. Van benne költői hangulat s a verselés is elég jól folyik; de a költemény második fele erőltetett.

SAKKJÁTÉK.

1662. számú feladvány. Campbell G.-től (+)

Világos indul s a harmadik lépésre matot mond.

Az 1655. számú feladvány megfajtése

Tolosa y Carreras J.-től.

Világos.	Sötét.	Világos.	a.	Sötét.
1. Vh2—h2	Ke5—d4: (a)	1. Hb7—c5: (b)		
2. Vh2—c2	Kd4—c5	2. Vh2—f4+	Ke5—f4:	
3. Vc2—e4 mat.	3. Fe7—d6 mat.			
Világos.	b.	Sötét.		
1. ...	... Ff6—c5:			
2. Hd4—c5+	Ke5—e6—f5			
3. Vh2—h3 mat.				

Helyesen fejtették meg: Budapesten: K. J. és F. H. — Andor S. — Kovács J. — Ung-Tornáczon: Németh Péter. — Csáktornán: Györfi Gergely. — Keszkenyén: Balogh Dienes. — M.-Váriban: Engel Soma és Mör. — A pesti sakk-kör.

KÉPTALÁNY.

A „Vasárnapi Ujság” 19-ik számában közölt képtalány megfajtése: Névtelen hősök.

HETI-NAPTÁR, május hó.

Nap	Katholikus és protestáns	Görög-Orosz	Israelita
24. V. D. Szenthároms. D. Szenthároms.	12 F. Epifán	16	
25. H. Orbán pp. vt. Orbán	13 Gliceria vt.	17	
26. K. Nerej Pálóp hr. Béla	14 Izidor vt.	18	
27. S. Pazzi Magdolna Luizián	15 Pakom	19	
28. C. Urnapja Vilmos	16 Teodor	20	
29. P. Maxim. pk. Kuno	17 Ándon. s. J. 21		
30. S. Nándor kir. hr. Nándor	18 Pét. Dén. st. 22. S. B. 57.		

Holdvilágzás. C. Utolsó negyed 30-án 8 óra 11 pk. e.

Felölő szerkesztő: Nagy Miklós. (L. Egyetem-tér 6. szám.)
Egész selyem benyomatott foulardot frt 1.20 egész frt 4.65 méterenként (körülbelül 450 különböző minta) — szállít ruhaként vagy végszáma vitel- és vándj-mentesen a házba Henneberg G. (cs. és k. udv. szállító) selyemgyári raktára Zürichben. Minták póstaforulitával. — Levelekre Svájcba 10 kr.-os levélbéllyel ragasztandó.

Legjobb és Leghíresebb
Pipere Hölgyor

La VELOUTINE
Különleges Rispor
BEMUTATT VEGYITVE
CH. FAY, ILLATSZERÉSZ,
PARIS — 9, rue de la Paix, 9 — PARIS.

A „Franklin-Társulat” kiadásában Budapesten megjelent és minden könyvtárunknál kapható:

A RENDSZERES FÉRJEK.

VIGJÁTÉK HÁROM FELVONÁSBAN.

Irta

BELOT ADOLF.

Francoziából

BERCZIK ÁRPÁD ÉS TOLDY ISTVÁN.

Második kiadás. — Ára fűzve 40 kr.

A JÓ BARÁTOK.

SZINMŰ NÉGY FELVONÁSBAN

Irta

SARDOU VIKTOR.

Fordította SZERDAHELYI KÁLMÁN.

Második kiadás. — Ára fűzve 40 kr.

CSÁSZÁRFÜRDŐ BUDAPESTEN

kénes hév- és langyos forrásokkal (27°—64°75° C.)

FEDETT FÉRFI ÉS NŐI ISZAPFÜRDŐI,

a fővárosban a legkínálóbb ásványvíz gőzfürdője,

kő-, török-, porcellán-, fehér- és vörösmárvány- és horgany-kád-fürdői kizárólag természetes hófoku ásványvízzel vannak táplálva, és a lakosokkal zárt, télen futott folyosók által összekötve.

200 lakosra napi 50 krajczártól — 3 forintig.

NAGYSZERŰ ÁSVÁNYVIZ-USZODÁK.

Kitűnő gyógyhatás: mindennemű köszvényes-, csúszos-, csont-, csontthartya-, ideg-, izom- és görvélves bántalmak, női betegségek, gyomor- és bél-bajok, vérzegényesség, aszkor, fűmmedzés stb. ellen. — Állandó fürdő orvos: Dr. Brunner Kálmán. — Naponként kétszer katonazene. — Gyógy- és zenédj nincs.

A „Franklin-Társulat”

kiadásában Budapesten megjelent és minden könyvtárunknál kapható

GRÓF ANDRÁSSY GYULA BESZÉDEI

KIADTA

LÉDERER BÉLA.

ARCKEPEL.

ELSŐ KÖTET. 1847—1868.

Ára fűzve 3 frt.

Heinisch's Schönheits-Crème No. 1.

Cs. kir. kizár. szab. Heinisch-féle szépfő-eréme I.

A cs. k. gyógygyógyintézet által ártalmatlannak találva, a legkedveltebb orvosi tekintélyek által, mint dr. Billroth orvos-tudor, dr. Hebra orvos-tudor által a bécsi klinikán mint a legkínálóbb ajánlva. Ezen 1-25 számú krém minden tisztított arcobór-reteget fájdalom nélkül eltávolít, megnyitja a tisztítást a pórusokat, eltávolítja a bőrtöréseket, pórszemet, szepit, himlőhelyet stb. A foltos, öreg, ráncos arcobór a legnagyobb könnyűséggel eltávolítható s az I. II. III. számú krém használata után azonnal ifjúkori, báránybőrű, rózsás, arcobór lép elő. Az eredményért kezesesség vállalattal. Ára az I. számúnak 5 frt, 1/2 (próbadoboz) 3 frt, az ehhez való II. sz. tej-eréme ára 2 frt és a III. sz. növény-hajpor, ára 2 frt, (fehér, rózsaszín és sárgás színben). Egyedül kapható a készlettel.

Heinisch M. illatszergyára, alapított 1750-ben, Bécs, II. Praterstrasse 30.

Raktár Budapesten Török József gyógyszer. király-utca 12.

„Hazánk legkedveltebb savanyúvize”

A MOHAI

ÁGNES
FORRÁS.

Legjobb asztali és üdítőital.

0 fensége József főherceg asztalán rendes italul szolgál.

Friss töltésben mindenkor kapható

ÉDESKUTY L.
cs. és kir. és szerb kir. udv. szállítónál, Budapesten.

Ugyisint minden gyógyszerertárban, fűszerkereskedésben és vendéglőben.

Artalmatlan!

Utolérhetlen!

Sikeres!

hatásuk az újonnan javított

Dr. Spitzer-féle Toilette-Készítmények

előállítva a „Salvator-gyógyszertárnak” Nasiceban, Eszék mellett, special-laboratoriumában a szépség ápolására. Tisztátalan arcobór, az arcra vörösség, napégés, szepit, májfoltok, pórszemek stb. ellen
1 tégely dr. Spitzer arckosmosából ... 35 kr.
1 üveg dr. Spitzer mosdóvízéből (nem endőz-szer) ... 40 kr.
1 nagy dr. dr. Spitzer valódi Salvator-szappanjából ... 50 kr.
1 doboz lyoni rísliszt ... 50 és 80 kr.
1 szelence legia. glycerin-puder 50 és 80 kr.
1 üveg hajzsza korpá és haj kihullás ellen 1 frt.
1 szelence kés-pasztá — 3 nap alatt bármely kéz fehér és gyöngéd lesz tőle ... 60 kr.
1 doboz American invisible powder (amerikai láthatatlan arczpor) fehér, rózsás és krém színben, sétára és bábra ... 1 frt 25 kr.

Legzadapab raktár finom illatszerek és minden toilettesszerek. Megrendelések 3 forintot felül bérlete. Csomagolás ingyen. 1 frton alul semmi sem szállítható. — Kimerítő felvilágosítás a bőr, haj, kez, fogak stb. minden szépségkéjéről, és érdekes ropirat: „TOILETTE-TITKOK”, ingyen és bérmentve. — Iméledadoknál különösen nagy engedély. — Kaldeményünk tartalma kívülől fel nem ismerhető.

A „Franklin-Társulat” kiadásában Budapesten (Egyetem-utca 4. sz.) megjelent és minden könyvtárunknál kapható:

PASTEINER GYULA.

A MŰVÉSZETEK TÖRTÉNETE.

A LEGRÉGIBB IDŐKTŐL NAPJAINKIG.

352 ábra a szövegben.

MÁSODIK VÁLTOZATLAN KIADÁS.

ELSŐ FÜZET. Ára fűzve 60 kr.

A teljes munka folyó 1891. év végéig 10 fűzetben egyenként 5—6 év terjedelemben fog megjelenni. Egyes fűzetek nem kaphatók.

Sósfürdői idény megnyitás

Máramaros megyében, a szlatai határban, igen szép fekvésű helyen, Sziget városától csak háromnegyed óra távolságra fekvő csinosan berendezett ugynevezett

Pável sósfürdő

idénye folyó 1891. évi

május 16-án megnyitott,

hol jó és olcsó ellátás mellett a vendégek teljes kényelmet élvezhetnek.

Botta György

szlatai lakos, fürdő-igazgató.

A «Franklin-Társulat» kiadásában Budapesten megjelent és minden könyvtárban kapható:

A KISÉRTÉS.

SZINMŰ ÖT FELVONÁSBAN.

Irta

FEUILLET OCTAVE.

Fordította RADNÓTFAI S.

Második kiadás. — Ára füzve 40 kr.

ÁDÁM ÉS ÉVA.

VIGJÁTEK EGY FELVONÁSBAN.

Irta

BERCZIK ÁRPÁD.

*

CHASSÉ CROISÉ.

VIGJÁTEK EGY FELVONÁSBAN.

Írták

FOURNIER és MEYER.

Francziából TOLDY ISTVÁN.

Második kiadás. — Ára füzve 40 kr.

A «Franklin-Társulat» kiadásában Budapesten megjelent és minden könyvtárban kapható:

KERESKEDELMI SZÓTÁR

A M. T. AKADÉMIA ÁLTAL KIKÜLDOTT
SZAKBIZOTTSÁG KÖZREMÜKÖDÉSÉVEL

SZERKESZTETTEK

BALLAGI MÓR és GYÖRGY ALADÁR.

A M. T. AKADÉMIA KIADASA.

I. NÉMET-MAGYAR RÉSZ.

Első füzet. — Ára füzve 40 kr.

Az egész munka (német-magyar és magyar-német rész) 50 ív terjedelemben
f. 1891 év végéig fog megjelenni 10 füzetben. Egyes füzetek nem kaphatók.

RÉTHY JÁNOS

mérnök, nemzetközi

szabadalmi irodája,

BUDAPESTEN,

Erzsébet-körút 14. sz.

eszköztől

új találmányok szabadalmaztatását és a szabadalmak meghosszabbítását bármely államban. Elvállalja a találmányok értékelését és védelmét. Mindennemű felvilágosítással szolgál szabadalmi ügyekben. — Védjegyeket bejegyeztetett minden áramban.

SZÖRVEZTŐ POR

(POUDRE DÉPILATOIRE)

BRÜNING G. C.-től M. m. Frankfurtban.

Elismert legjobb szörvestő szer, mércementes, egészen ártalmatlan a leggyöngédebb bőrt sem támadja meg, minél fogva hölgyeknek kiválóan ajánlható. Hatása rögtön és tökéletes. Egyetlen szörvestő szer, mely orvosilag ajánlható, s melynek Oroszországba vitelét a szentpétervári orvosi hatóság megengedte, s mely az antwerpeni világi kiállításon az ottani Musée commercial de l'Institut supérieur de Commerce által elfogadva és kitüntetve lett.

Egy üvege ára 1 frt 75 kr., a hozzávaló ecset 12 kr.

Raktár Budapesten TÖRÖK JÓZSEF gyógyszerár, Király-utca 12.

VIHNYE

természetes (38° C.) meleg vasasfürdő
BARSMEGYÉBEN.

Fürdő-évad kezdete május 15-én.

Posta és távirat helyben, utolsó vasuti állomás Garam-Berzence vagy Selmeczbánya.

Fürdőprogrammal vagy bővebb felvilágosítással szolgál a fürdő-orvos dr. Boleman

István királyi tündöcs vagy a

fürdő-igazgatóság.

Meglepő hatása

a Czerny-féle „keleti rózsatej“

mely oly szép, gyengéd, ragyogó fehér

ÜDE IFJU ARCZSZINT

kölcsönöz, minő semmi más, ép így ártalmatlan szerrel el nem lehet, kitűnő szer a bőr minden tisztáltsága ellen; elcsúszítja a szaga vagy barna arczszint. Ára 1 frt, balszázsappon hozzá 30 kr.

Czerny-féle „TANNINGENE“

a legjobb öltöztetés, teljesen ártalmatlan, rögtön ható

HAJFESTŐ-SZER

mely a haj, szakal, valamint a szemöldök a leggyorsabb módon és a legbiztonságosabb módon, teljesen megbízhatóan és kifogástalanul ugyanazon fenyő szíre, barna vagy fekete természetes színt adja vissza, melyet az őszítés előtt bírt és mely aztán sem szappannal, sem gőzfürdőben többé le nem megy. Ára 2 frt 50 kr.

Szappanok, pouderek, szájjavak, parfümök stb.

Törvényesen védett, legalkalmasabban megvásárolni és valódi minőségben kapható:

Czerny Antal J.-nél Bécs, I. Wallfischgasse 5.

Szétküldés azonnal utánvét mellett, megrendelések 5 frttól kezdve szállítási és csomagolási költség nélkül. Leírások az összes készítményekről kívánatra ingyen és bérment. Raktárak a nagyobb gyógyszerárakban, illatszerek és fodrászüzletekben; mindig határozottan CZERNY készítményeket kell kérni s másnémet visszautasítani.

Raktárak a következő gyógyszerárakban:

Budapest, Török József, király-utca 12.

Arad: Ring, Elias, Khudy; Budapest: Neruda; Belényes: Tóth;

Debrecen: Rótschnek; Kassza: Wandraschek, Megay, Molár;

Kolozsvár: Falczy; Komárom: Kirchner; Ungvár: Hoffmann;

Lugos: Vörtes; Miskolc: Dr. Herz; Szeged: Barsay, Hübner;

Temesvár: Jahnke stb.

A «Franklin-Társulat» kiadásában Budapesten megjelent és minden könyvtárban kapható

BUDAPESTI
CZIM- ÉS LAKJEGYZÉK

HITELES ADATOK ALAPJÁN

SZERKESZTETTE

JANSZKY ADOLF.

HETEDIK ÉVFOLYAM. 1891—1892.

Ára vászonkötésben 5 frt o. é.

Tartalom: A budapesti utcák, utak és terek jegyzéke. — Hajjegyzék. — Tisztai címzet. I. A felső és uralkodóház. Közös intézmények. II. A magyar országgyűlés. III. A m. kir. miniszteriumok és az azok szakköréhez tartozó hatóságok, intézetek és közegyek. IV. M. kir. állami számvéviszék. V. Katonai hatóságok. VI. Budapest fővárosi törvényhatósága. VII. Egyetemek, társulatok és körök. Pénzügyintézetek. IX. Biztosító intézetek. X. Közlekedési vállalatok. — Budapesti cégek. A budapesti kereskedelmi és váltótörvényezéknél bejegyzett cégek. — Gyárosok, iparosok, kereskedők, mérnökök, orvosok, ügyvédek stb. címjegyzéke. — Lakjegyzék. — Hirdetések.

22. SZÁM. 1891.

BUDAPEST, MÁJUS 31.

XXXVIII. ÉVFOLYAM.

Előzetes feltételek: VASÁRNAPI UJSÁG és egész évre 12 frt
POLITIKAI UJDONSÁGOK együtt 1 frt évre — 6 •
Csupán a VASÁRNAPI UJSÁG egész évre 8 frt
félre — 4 •
Csupán a POLITIKAI UJDONSÁGOK egész évre 6 frt
félre — 3 •
Külföldi előzetesekhez a postallag meghatározott viteldij is csatolandó

I. KÁROLY ROMÁN KIRÁLY URALKODÁSÁ-
NAK NEGYEDSZÁZADOS JUBILEUMA.

NEM hadsereg élén, mint a nagy hódítók, nem is fényes kísérettel, hanem szerényen, a legteljesebb inkognitóban, mint a legigénytelenebb magánember, csak az e napokban elhunyt Bratianótól s ennek titkártól kísértetve, jelent meg Hohenzollern-Sigmaringeni Károly herceg Románia határvárosában, Turnu-Szeverinben, hogy mint a román nép egyeteme, a nemzet plebiscitumának csaknem egész összessége által megválasztott fejedelem, az akkor még török vazallus állam trónját elfoglalja. A nép által beadott közel 700 ezer szavazatból csak 124 szavazat nem esett reá, a többi mind neki jutott. Neki, a porosz uralkodóháznak hazájában uralkodásra nem jogosított másodsü-
ltségi ágából származó sarjnak, a ki addig a porosz második dragonos ezredben csak egy hadnagyi szerény tisztit bojtolt viselt.

Ez történt 1866 május 20-án. Két nappal ez után tartotta bevonulását székelyvárosába, Bukarestbe.

Azok az állapotok, melyeket az akkor 27 éves herceg országában talált, legkevésbé sem voltak biztatók, hogy uralkodása állandó legyen. Hiszen Moldva és Románia egyesülése csak 1861-ben, december 8-án ment végbe, s még nem válhatott megdönthetetlen történelmi tényre. Maga Kuza fejedelem, kinek nevéhez ez az egyesülés fűződik, az állam jövedelmeivel való könnyelmű bánása s ledér magánélete által maga ellen ingerelte híveit, s egy palotaforradalom 1866-ban, a február 22-ike és 23-ika közti éjjel, megfosztotta trónjától s kiutasította az országból. Mi biztosíthatta volna tehát őt, az idegent, annyi becsavagyó benszülött trónpreten-
dens között, hogy uralkodásának szilárd alapja lesz?

Kívülről sem hozott magával semmi támogatást. Hazuról eleresztették azzal a jó tanácssal, hogy igyekezzék magát a saját erejéből fontartani, mert nemzetközi surlódásokba bonyolódni az ő kedvéért senki sem lesz hajlandó. Mint nem teljesen önálló állam megválasztott fejedelemnek mindenekeletti hűbér-ura, a török szultán, utána pedig a nagyhatalmak elismerését kellett kieszközölnie s midőn ez, bizony nem csekély megalázkodás után, sikerült: meg kellett indítania a küzdelmet azon akadályok ellen, melyeket a pénzügyi válság, a fegyelmetlen hadsereg, a megbízhatatlan hivatalnok-szervezet

s a pártok irigysége és féltékenykedése gördítettek útjába.

Az idegenbe cseppent fiatal herceg egymás után mind leküzdötte ez akadályokat, férfias kitartásával és erélyével, de még sem annyira, hogy uralmát most már végkép biztosítottak tekinthette volna. Hiszen ez előtt még csak három évvel is oly veszedelmes állást foglalt ellene a román oligarkhák, a bojárok pártja, hogy a szerencsés megoldás szinte csodaszámba volt vehető. E szerencsés megoldásnál is az ő hidegvérének és tapintatának jutott a főszerep.

Az orosz-török háború idején a politikai érdek Romániát oda utalta, hogy a török ellen, kitől függött, szabadsága kivívásáért az oroszhoz csatlakozzék. Oroszország belement ebbe a szö-

vetségbe, persze abban a hitben, hogy az ő nagy hatalma mellett a hozzá képest csepp Romániának csak alárendelt szerep jutand s a béke megkötésekor ő majd olyan nemzetközi állást jelöl ki számára, a minő a «szabadító cárnak» tetszeni fog. Az orosz diplomácia akarata ellen történt, hogy a román törvényhozó kamarák (1877 május 21-én) Romániának az ottomán birodalomtól való függetlenségét kimondták s a kikötött tributum további fizetését megtagadták; a háború sorsa azonban úgy fordult, hogy e határozat ellen nem tiltakozhatott, mivel csak hamar meg kellett győződnie, hogy az általa lenézett románok segítségére ugyancsak rászorult. A hadiszerencse forgandósága kelepeztébe juttatta az orosz sereget; Plevnának a csár szü-

I. KÁROLY ROMÁN KIRÁLY.